

מת על־שפת הים: לא יִירָא יִשְׂרָאֵל
אֶת־יַד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ בְּיַהּוָה וּבְמֹשֶׁה עֲבָדָיו: פ
טו לא אִזּוּ יִשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

לקט בהיר

רש"י

מִצְרָאִי מִתִּינן עַל בִּיף יִמְאָר
לא וְחָזָא יִשְׂרָאֵל יַת גְּבוּרְתָּא
יְדָא רַבְתָּא דִּי עַבְדֵּי יִי בְּמִצְרַיִם
וְדַחֲלֵי עָמָא מִן קַדְמֵי יִי וְחִמְנֵי
בְּמִימְרָא דִּי וּבְכַבִּיאֵי מֹשֶׁה
עֲבָדֵיהּ: א בְּכַן שִׁבַח מֹשֶׁה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל יַת תְּשֻׁבָתָא קְדָא קְדָם

וירדפו אחרינו (מצינו - פסחים ק"ח:א) (לח) את הוֹד
הגדולה. את הגבורה הגדולה* (אמר) שעשה ידו
של הקב"ה, והרצה לשונות ופלין על לשון יד
וכולן לשון יד ממש הן, והמפרש* יחקן הלשון
אחר ענין הדבור: (ח) אז ישיר משה. אז כשראה
העם* עלה בלבו שיסיר שירה, וכן (יהושע י"ג) אז
ידבר יהושע, וכן (מ"ה ז' ח) ובית יעשה לבת פרעה,
שינו עטמאות והגדולה. והכתוב והפסוק. והפסוק.

פירושו של יד הגדולה גבורה גדולה, ומה שאמר רש"י שעשה ידו של הקב"ה זה פירוש אומרו אשר עשה ה' ואינו חקר
כלום (ג"א): (סא) כמו גבורה או כח או יכולת, כל זה באים לרוב מידו ומשם הם ניכרים, וכן רשומו שיכול לשלוט ולעשות
בו כטוב בעיניו כמו עם ידו, וכבר אמרנו כמה פעמים שבמקום הלמד מעיניו ואין מקום לטעות לא נמנע הכתוב מלכתוב
דרך מליצה ויופי, וכאן ודאי שאין לטעות וכנ"ל באות הקודם: (א) אמח שפעמים רבים אין מספר נכתב בתורתנו הק'
לשון עבר במקום הווה או עתיד במקום הווה או הווה במקום עתיד ועבר, ולא עלה על עט רבינו לומר שנכתב על שם
המתעבה, גם רז"ל לא דרשו כס תחיית המתים וכדומה, והטעם א' מנ' דברים, או משום שבדבר המדובר נוהג תמיד בכל

אור החיים

הסתם היתה להם קודם צמלרים. ולפי מה
שהוכחנו בפרשת (וי"ב מ"ג) זאת חקת הפסח כי לא
קבלו עליהם מלכות המלך אס כן אפילו יראה העונש
לא היתה להם עד שראו היד הגדולה וייראו וגו',
ועל כל פנים ביראת הרוממות הכתוב מדבר*
מאומרו וירא ישראל את היד הגדולה וייראו וגו'.
ואומרו ויאמינו** כי זה תשלום האמונה בהס"י:
טו א. א. אז ישיר. לא היה צריך לומר אז אלא
וישר משה וגו' והדבר מובן כי אז
שוררו. אכן יכוין הכתוב להודיענו הכנת המושג**.

אור בהיר

למעט. (פח) וכאילו אמר ראו אותם כשמתו על שפת הים, ואין הפי' ראו אותם פגרים על שפת הים, ותחת מה הוא פועל, ואינו
סס דבר. (פט) ק"ל אחר החסדים הגלויים נסים ונפלאות שראו עיניהם היו נבחינת היראה נבחינת, ולא נבחינת אהבה. (צ)
פי' נפל עליהם פחד כשראו רוס תקפו וגדולתו, ואין זו יראת עונש כי לא עליהם היתה היד הגדולה, ולפי זה בא להם כל המדרגות
נפעם א'. (צא) ומה חידוש אחר כל זה שהאמינו. (צב) כי כל עוד שאין לאדם יראת הרוממות אין אמונתו שלימה, חסמר
שערות ראש. (צג) האין השינו לומר דברים נשגבים כאלה.

חיים אחר העביעה. ורבותינו ז"ל אמרו (מכילתא)
כי ראו צמיחתן, והודיענו בזה כי שם גמרו מיתהם,
והטעם כדי שיכירו בהם ישראל צעודם חיים והם
יראו בישראל ותכסם בושם, ולפי זה תהיה כוונת
הכתוב על זה הדרך וירא ישראל את מלרים
שהיתה יולאה נשמתו על שפת הים, ותוצת מה
נקשרת עם אומרו על שפת הים ולא עם תוצת
וירא**):

לא. וייראו העם את ה' פי' יראת
הרוממות, אבל יראה העונש מן

7

וואמרו קמימר נש
קדם יי ארי אתנאי
ונאוקא דיקה היא סוכ
ד

חשב בלבו שיעשה לה, ו
ששיר, וכן עשה ויאמנו
בוהושע כשראה הנס או
והושע י"ג ויאמר לעני
שפחה צב (נחמ' כ"א י"ג) ו
עלי צאר עמו לה, אז יצ
פירשו בו חכמי ישראל ו
צנה, למדנו שהיו"ד על
לוישב פשוט, אבל מדר
ס) מכאן רמז לתחיית ה
חק משל שלמה שפירשה
לומר ולוישב לשון הזה כי
עחיד וכן מיד, כגון (חייב
פו ה' יחנו (נחמ' כ"א י"ג) וי
שכן* דבר ההווה תמיד
לשון עבר, אבל זה שלא
לישבו בלשון הזה: כי ה
גאה) כתרוממו" (חייב),
שעשה דבר שאי אפשר
לחם בהצירו ומתגבר כ
שינו נסחאות. שהוא

רגיל חיוב לעשות ככה, או ע
פי הכפל מורה שהראשון ע
על כל הנהמות, והרוכב מח

כי כשנכנסה בלבים י
השלימה אז זכו לומר ג
ישיר לשון עחיד ללד של
אדם ויאמר כי אז מי
ליאמר זולת אז תלמוד ג
גם לעחיד וכל הצא לשי

צד) כי תיבת הללו מיותרים
בלשון רבים ויאמרו, וסיים בלג

וַיֹּאמְרוּ לְמִיָּמָר נִשְׁבַּח וְנִגְדָה קָדָם יְיָ אֲדָרִי אֲתִנְאִי עַל גּוֹתְנָא וְנִאֲוִיתָא דִּי־הָא הוּא סוּסִיא וְרִקְבָהּ

אֶתְהַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לִיהוָה כִּי־נָאָה נָאָה

רש"י

לקט בהיר

השב כלבו שיטעה לכה, אף כהן ישיר, אמר לו לבו שיסיר, וכן עשה ויאמרו לאמר השירה לכה, וכן זיכרונם כשראה הגם אמר לו לבו שידבר, וכן עשה (הרשב"י י"ג) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה (במד' כ"א י"ג) או ישיר ישראל פירש אחריו עליו באר ענו לה, או יצנה שלמה צמה (מ"ה י"א ז'), פירשו בו חכמי ישראל (סנה' ג"ה) שבקש לבנות ולא צנה, למדנו שכו"ד על שם המחשבה לאמרה, זהו ליישב פשוטו, אבל מדרשו אמרו ר"ל (רמב"י - סנה' ג"ה) מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה, וכן בכלן חזן משל שלמה שפירשבוו בקש לבנות ולא צנה, והין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד וכן מיד, כגון (ויצ' ה') ככה יעשה חיובי, על פי ה' יחזו (במד' ט"ו כ'), ויש אשר יהיה העין (כ"ג), לפי סוף דבר ההווה תמיד ויפול בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעבר חינוי יכול ליסבו בלשון הזה: **כי נאָה נאָה**. (שנתגלה על כל גאה) (בתרגומי' ויחי'), (דבר אחר בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות כשהוא נלחם בחיבורו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס, וכאן

עת, וכמו שמתנצל רבינו בעלמנו סוף דיבור זה, או שנכתב כמליצה ונחמת לשון מאחר שהענין מוכח ומכריח שלא לעשות אנה ואנה אלא לפרש גם משמעותם האמיתית, אבל לא יתכן זה צמה שלפנינו מפני חיצת "או", כי חיצה זו מראה באצבע על זמן מיוחד לא לפניו ולא לאחוריו, ופשוט הוא שמראה על אותו זמן כשראה הגם, וא"כ קשה הלא כשראה הגם עדים אונחנו שלא אמרו שירה (לו יהיה שנכתב עתיד במקום עבר), אלא ודאי התירון הוא שלכך הוסף הכתוב אות היו"ד לפי שבאמת אז עדיין לא שר אלא עלה בלבו שיסיר וזאת עבודת לשון עתיד של היו"ד, וכן אצל בת פרעה שהענין שם מוכח שעדיין לא צנה, וכל זה פשוט וברור, אבל חז"ל לא השלימו בזה, כי למה להכתוב להודיע לנו שחשב וגם עשה, (וע"ז י"ל שהכתוב משמיענו שמשום אחרותה דלחמא שעלה בלבו לומר זכו להשראת שכונה לומר שירה נשגבה כזאת - ב"ב) הלא אם עשה פשוט הוא שגם חשב לעשות, והיל"ל וישר משה, או אח"כ שר משה, למה אמרו שהכתוב בא לרמוז או בעת ההוא כשיחיו המתים ישיר משה עתיד משה לומר שירה, וכן בכלם חזן בשלמה לא יכלו לדרוש כשיחיו המתים יצנה שלמה חו"ש צמה לע"ז, אבל בעבור שחשב בן או בעבור שלא מיחה בנשיו שעשו בן כאילו צנה הוא בעלמנו (במ"ח): (ב) שפירשו

רגיל חיוב לעשות ככה, או על פי ה' יחזו, תמיד היו חנוים על פי ה': (ג) שהרי אמר הכתוב "או" וכנ"ל (במ"ח): (ד) פי' הכפל מורה שהראשון עולה על השני וכאילו אמר גאה הגאונים, כמו אדוני האדונים (במ"ח), והכוונה שהסוס מתגאה על כל הבהמות, והרוכב מתגאה על הסוס, ואמר שהקב"ה גאה הגאונים שהלא סוס ורוכבו רמה בים (ר"ב), וזה נראה

אור ההיים

כי כשנכנסו בלבו יראת הרוממות והאמונה השלימה אז זכו לומר שירה ברוח הקודש. ואמרו ישיר לשון עתיד לך שאמר אז חש הכתוב שיטעה אדם ויאמר כי אז מיעט שאין שירה זו יכולה ליאמר זולת אז תלמוד לומר ישיר שיטעה לשירה זו גם לעתיד וכל הבא לשיר שירה זו לפני ה' יש לאל

אור בהיר

צ"ד ב' מצינו הללו מיתרים, והיה די לומר אז ישיר משה ובני ישראל השירה וגו', שחנה ישיר פירשו שאמרו שירה, גם החזיל בלשון רבים ויאמרו, וסיים בלשון יחד השירה. (צ"ד) ופי' הכתוב הוא עז"ה, או ישיר כשעלה בדעתם לומר שירה, ויאמרו זה לזה

אונקלוס

נאָה
דָּתָא
פְּרִים
זְמִינוּ
מְשִׁיחַ
וּבְנֵי
קָדָם

הִיד
יִד
לְשׁוֹן
רָחֵק
אִז
עֵבֶה,

חֶסֶד
גִּשׁוּת
חֲבוּב
הַקַּי
שֶׁס
כֵּל

מֵה
לֵא
וּגִשׁ
יְגוּ,
רִי'
יְגוּ.
רִי':
אֵלָא
אִז
רִי'.

חִינוּ
צ'
יְגוּת
חֶמֶד

2

סוּם וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם: ב עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה

רָמָה בַּיָּם: ב תַּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי
דְחִילָא יי וְאָמַר בְּמִימְרָה וְהָיָה יי

רש"י

לקט בהיר

סוּם וּרְכִיבֵי רָמָה בַּיָּם, וְכָל שְׂרָיִי אֲפִשֶׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי
זִלְתוֹ וְנִפְלֵי בִּזְרֵי גֵאוֹת, כְּמוֹ (יִשְׂרָאֵל יִי בֵּי) כִּי גֵאוֹת
עֲשֶׂה, וְכֵן כָּל הַשְּׂרָיִי תַמְלָח כְּפֹלֵה, עֲזִי זִמְרַת יְהוָה
וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה, הִי אִישׁ מִלְחָמָה הִי שְׂמוֹ, וְכֵן כֹּלֵם,
בְּרִשְׁיִי יִשָּׁן, דְּבַר אַחֵר כִּי גֵאוֹת גֵּאוֹת, עַל כָּל הַשְּׂרָיִי,
וְכָל* מַה שֶּׁאֶקְלֵם בִּזְרֵי עוֹד יֵשׁ בִּזְרֵי תוֹסֵפֶת*, וְלֹא כְמוֹת
(מֶלֶךְ) בְּשֶׁר וְדַם שֶׁמֶקְלָסִין אֲחִוֵּי וְהָיָה בִּזְרֵי (יִשְׂרָאֵל) סוּם
וּרְכִיבֵי, שְׂרָיִי קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה וְהַמִּים מַעֲלִין אֲחִוֵּי
לְרוֹם* וְמוֹרִידִין אֲחִוֵּי לְעוֹמָק* וְהָיָה נִפְרָדִין (יִשְׂרָאֵל)
הַיָּם: רָמָה, הַשְּׂרָיִי, וְכֵן (יִשְׂרָאֵל בֵּי) וְרָמָה לְנוֹ אֲחִוֵּי
נִרְאָה, וּמִדְרַשׁ אֲגִידָה כְּתוּב אֶחָד אֲמַר רָמָה, וְכַתּוּב
אֶחָד אֲמַר יִרְכָה, מִלְמַד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לְרוֹם וְיִרְדִּין
לְתַהוֹם (יִשְׂרָאֵל - הַיָּם), כְּמוֹ (יִשְׂרָאֵל בֵּי) מִי יִרְכָה אֲנִי
פְּתַח, מִלְמַעְלָה לְמַטָּה: (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה,
אֲוֹנִקְלוֹס תְּרַגֵּם תּוֹקְפִי וְתוֹשְׁבַחְתִּי, עֲזִי כְּמוֹ עֲזִי
(בְּשׂוֹרֵי) וְזִמְרַת כְּמוֹ זִמְרַתִּי, וְהָיָה תַמְלָח עַל לִשָּׁן
שִׁינֵי נִסְחָאֵת - וְכָל כֵּל - נִסְחָאֵת - מִלְּקִין אֲחִוֵּי וְיִרְדִּים לְעוֹמָק
וְשֵׁל: (ז) פִּי הַיּוֹ"ד שֶׁל עֲזִי מוֹשֵׁךְ אַחֵר עִמּוֹ (בְּמִ"ח):

יותר להיות פשוטו, אבל מדלח אמר כן גאה הגאונים מביא
גם ד"ר שאחר שאמר גאה יש עוד לומר גאה שכל מה
שאמר לא אמר כלום, ודרך הבי' לא ד', שא"כ מה שייכות
אלל סוּם וּרְכִיבֵי רָמָה, היה לו לומר אלל וארויממנהו
(ב"ב: ה) רש"י אומר כאן ב' דברים, חדא שהיו
קשורים ולא נפרדים, זה נשמע ממה שהזכיר בכלל את
הסוּם, שאם הסוּם נלקו ונטעו אנג בעליהן למה לספר
זאת (מ"ל), ועוד היל"ל סוּם וְרָכְבֵי (ג"א), והשנית שהיו
עולים ויורדים, זה נשמע מאומרו ירה רמה שפירושם
השליך מלמעלה למטה, כלומר מים היו למטה והשליך סוּם
ורכבו מלמעלה, ואנו יודעים להפך שהם היו למטה
בקרקעית הים ועליהם גאו המים, אלא שניהם אחת, שאחר
שבאו עליהם המים עלו ונשלו למטה, ואנג נשמע שכל משך
הזמן אינן נפרדים, שאפילו בשעת רמה מלמעלה למטה היה
ג"כ סוּם וּרְכִיבֵי (ד"ד: ו) והוא לשון ארמי, ואינו
מלשון רוֹם וגובה אלא בין ירה ובין רמה פירושם השליך
למטה לתוך המים, וההוכחה שעלו וירדו כבר אמרנו בלוח
הקודם, אבל לפי מדרש אגדה הוא לשון עברי מלשון רם

אור החיים

גאה שכיחה גאוותו כפולה^א, סוּם וּרְכִיבֵי שֶׁל
הַגֵּאוֹת רָמָה וְגו' ^ב. עוד ירצה גאה גאה על ה' מֶלֶךְ
גֵּאוֹת לִבֵּשׁ וְתַכּוּנוֹ לומר כי קודם שעשה משפט זה
היתה לו בחינת גאוה אחת ובאמלעות יד הגדולה
גאה גאה^א. גם לרמוז בין בעליונים בין בתחתונים
באמלעות דבר זה. ולדרך זה חסר הנסמך
לְרוֹכְבֵי^א. ואולי שיעור הכתוב הוא על זה הדרך
אשירה לה' כי גאה גאה פירוש ה' ונמשכת עוד
היבט כי גאה גאה למטה על זה הדרך ולאחורו
שגאה גאה^א סוּם וְגו' רָמָה בַּיָּם:

אור בהיר

לומר אשירה, פ"י נאמר בלשון יחיד אשירה, ולא נאמר נשירה.
מפלט הרשעים, כי כן הוא המדה. ^ב גם שהוא שקר והוא ענף מגאוה, אבל אין ראוי לומר עליו גאוה כפה מלא. ^ג
וכן פ"י הכפל. היבט גאה הא' פירושו גאוה, והב' פירושו נגאוה, כלומר גאוה גדול נגאוה, ולא גאוה קלושה. ^ד פ"י גאוה
היתה במדה גדושה, וזה פ"י הכפל, והענין אחד. ^ה ר"ל לפי דרך זה נכון, שמבואר בכתוב מלחמה סוּם וְרָכְבֵי מדבר, מה שאין כן
לדרך הסמוך, וכן לשיטת רש"י ו"ל היה לו לומר סוּם וּרְכִיבֵי של פרעה רמה וְגו'. ^ו קא) שעל ידי יציאת מצרים נתחזק
האמונה. ^ז קב) וכנ"ל ב"ק ק'. ^ח קג) שהוא פרעה.

ואמרו אשירה לשון יחיד כחילו הם איש אחד שזולת
זה היו אומרים נשירה:
בי גאה גאה וגו'. אין לשבח החלה אלא על מפלתן
של רשעים^א על דרך אומרו (משלי י"ח)
ובאבוד רשעים רנה, ופירוש אומרו גאה גאה יכוין
על פרעה שנהגה גאוה ששמה גאוה כי דרך
הגאים יתגאו על כיוצא בהם אדם על אדם כיוצא
בז"י וגאוותו של זה אינה חשובה גאוה כי הוא
מתגאה על השפל אבל פרעה גאה גאה פירוש
גאוה שנקראת כפי האמת גאוה גאה^א כי לא
החשיב מאמר עליון ואמר מי ה'. או ירצה גאה

לומר אשירה, פ"י נאמר בלשון יחיד אשירה, ולא נאמר נשירה.
מפלט הרשעים, כי כן הוא המדה. ^ב גם שהוא שקר והוא ענף מגאוה, אבל אין ראוי לומר עליו גאוה כפה מלא. ^ג
וכן פ"י הכפל. היבט גאה הא' פירושו גאוה, והב' פירושו נגאוה, כלומר גאוה גדול נגאוה, ולא גאוה קלושה. ^ד פ"י גאוה
היתה במדה גדושה, וזה פ"י הכפל, והענין אחד. ^ה ר"ל לפי דרך זה נכון, שמבואר בכתוב מלחמה סוּם וְרָכְבֵי מדבר, מה שאין כן
לדרך הסמוך, וכן לשיטת רש"י ו"ל היה לו לומר סוּם וּרְכִיבֵי של פרעה רמה וְגו'. ^ו קא) שעל ידי יציאת מצרים נתחזק
האמונה. ^ז קב) וכנ"ל ב"ק ק'. ^ח קג) שהוא פרעה.

פָּרַק דִּין אֵל
מִקְדָּשָׁא אֲרֵקָא

המקרה שאין לן
בשלה מקומות
מקומות נקוד שור
אלך אשמורה
אחיות הנקודה
שלישית ואין הם
נקודה בשור"ק, כ
עולו, יסור עולו
(י"ד), ואלו שלשה
ב) ושל תהלים (ק)
אין צאחד מהם
סמוך להם ויהי ל
המקרה, שאין עזי
אלה עזי שם דבר
בשמים, שוכני צח
לג עזי, וזהו הכו
לישועה, חמרת ה'
לעזרת ה', צג
האלים (קכ"ג ח'
חמור"י, זמיר ג'
וכריחה, עזו ונקו
ולא תתמה על לש
מקראות מדברים
את קירות הבית
סביב, היה לו לוי
הימים) (י"ח י"ג
צערי יהודה וימני
מלך עליכם רחבו
(כח"י י"ד ע"ג), היו
שלא משה וגו' וי
ואשר לא שם לבו
לומר עזב: זה אל
אחורו בלצבעי, ג'
לביאים (יח"ג -
לשון עוב"י, עוב'
ש"י נסחא"ת - חשית
כן ואפילו שפחה, ו
שאלמו הכירוהו מש
קמני, כלומר אפילו

סוֹם פִּרְעָה בָּרַחְבוּהוּ וּבְפָרְשׁוּהוּ בְּיָמָא
 וְאָתִיב יי עליהון ית מי ימא ובני
 יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּבְשָׁתָא בְּגוּ וְיָמָא:
 וְנִסְיַבְתּ מַרְיָם וּבִיאָתָא אֶתְתָּה
 רָאִתָּהּ ית תפא בידה ונפקו כל
 נִשְׂאָא בַתְּרֵהָא בְּתַפְּיִן וּבְחַנְנִיָּן:
 כֹּא וּמַעֲנִיא לָהּוֹן מַרְיָם שְׂבָחוּ
 וְאוּרוּ קָדָם יי ארי אתנאי על

סוֹם פִּרְעָה בָּרַחְבוּ וּבְפָרְשׁוּ וּבְיָמָא
 וְיִשְׂבַּב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶתְיָמִי הַיּוֹם וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּבְשָׁתָא בְּתוֹךְ הַיָּם: פ
 וַתִּקַּח מַרְיָם הַנְּבִיאָה אָחוֹת אֶהֱרֹן
 אֶתְהַתַּף בְּיָדָהּ וַתִּצְאֵן כָּל־הַנְּשִׂיִם
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחְלָתַי: זכא וַתַּעֲן
 לָהֶם מַרְיָם שִׁירוּ לַיהוָה כִּי־נָצְאָה נָצְאָה

פרעה ברחבוהו ובפרשוהו בימא
 ואתיב יי עליהון ית מי ימא ובני
 ישראל הלכו בבישתא בגו וימא:
 ונסיבת מרים וביאתא אהתה
 ראתנה ית תפא בידה ונפקו כל
 נשאא בתרהא בתפין ובחננין:
 כא ומעניא להון מרים שבחו
 ואורו קדם יי ארי אתנאי על

מתקן
 יי
 יי
 עקמי
 יקסות
 א של
 רש
 כסס
 בית
 יי מ"ח
 זכ"ל,
 עולם
 (כס):
 יו צו
 ועד
 (כי
 מינח
 אשית
 (גס)
 מינח
 גלמה
 אמר,
 קדש
 נראה
 עמים
 שלא
 שיש
 קושר
 מרים
 לעיני
 חורח
 צוה

לקט בדור

רש"י

מפני כמה טעמים, אלא ברור הוא שנחומש שלפני רש"י
 הייתה נקודה ועד (ג"א - מהרש"ל - ד"ד), ובספר נאר
 רחובות העיד שנחומש דפוס באו"ל נקוד ועד, וכן הוא
 במסורה קטנה בשם רש"י ואין עורא ז"ל, גם בעל דעת
 ישאמר העיד כן מדפוס אמסטראד"ם שנת תקכ"ד, ולפ"ז
 יהיה הפ"י שנמה שלפנינו נקודה הוא"ו נפת"ח שאינה
 וא"ו המוסיף ואינה וא"ו השימוש אלא חיצה זו היא בת
 שלש אותיות ופירושה "לעולם", ואמר ב' פעמים לעולם
 ועד לחוק ולהדגיש כאילו אמר לעולמי עולמים, משא"כ
 בירמ"י נקוד הוא"ו בקמ"ץ ועד לפי שהוא וא"ו המוסיף,
 ושורש החיצה "עד" ופירושו אנכי היודע את הדבר וגם עד
 אנכי: (סו) זה לשון רש"י בגיטין ז'. ד"ה כי משמש: כי בא סוס פרעה וגו' לפיכך ותקח מרים
 וגו' עכ"ל: (סז) פי' ולזה יחסה אחר אהרן ולא אחר אביה או משה, והכוונה צוה, שאל תאמר שעמה נחנאכה כשאמרה
 שירה, שהרי כל ישראל וכל הנשים נחנאכו עמה (ב"ב), אבל קשה להעמיס זאת בכוונת הכחוש שחסר חיצת כשהייתה ולכל
 הפחות היל"ל לשון עבר שנבא, וללשון הב' גמי קשה למה דוקא כאן אמר זאת, גם היה לו לסמוך אל מרים ולא אל חיצת
 הנביאה עז"ה מרים אחות אהרן הנביאה, לזה הביא שניהם (מ"ל): (סח) שאין לומר שלא אמרה מרים אלא פסוק זה
 בלבד וזוהי להן שירו לה' שחשורכו כל אחת שירת עצמה, שא"כ היל"ל ותאמר להן מרים מה זה וטען, ומה הייתה השאלה,
 אלא ודאי היא פועל יוצא שעשתה להן שחעננה אחריה פסוק בפסוק כל השירה כמו משה לאנשים, והכתוב קיאר (בא"י),
 גם יאל לנו מזה שמחמת עצמה נחשוררה לומר שירה וכיוונה ברוח הקודש ונבואה לומר נוסח שאמר משה, שא"כ רק
 שמעה ממשה, א"כ לא היא היחה העונה (נח"י):

בא סוֹם פִּרְעָה. כאשר בא"י: (כ) ותקח מרים
 הנביאה. היכן נחנאכה, כשהייתה אחות אהרן"י
 קודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו'
 כדליתא בסופה (י"ג), דבר אחר אחות אהרן, לפי
 שחסר נפשו עליה כשנלעטרה נקראת על שמו (מכ"ה):
 את התף. כלי של מוני זמר: בתפים ובמחלות.
 מוצעחות היו לדקנויות שבדור שהקצ"ה טובה להם
 נסים, והולילו תפוס ממלרים (כס): (כא) ותען
 להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר
 והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה (לנשים"י)

אור החיים

שיטעב אדם אחד יטעבו כולם, והן אחת אם היה
 מגיד לעולם הפלגת ועולם הנס להכיר העולם
 גדולת תגבורת פאר נלחון וכו' יסוד אמונתינו אשר
 כל שומעיו יתלהבו ויאמרו הבו יקר כי הוא זה
 אדונינו מלכנו ומעשה יהיה ה' למלך אלא שלא
 הלכו ביבשה ונמלטו זולה בני ישראל, והוא אומר
 ובני ישראל הלכו וגו' ולהם לא ישמעו האומות כי

מזה הכחשת כל האלוהות אשר אומות העולם
 אחת יעבדו ולזה חין מלכותו ניכרת לעולם, מה
 שאין קן לעתיד לבא כי יעשה ה' משפט בכל הגוים
 אז יהיה ה' למלך על כל הארץ, והוא אומר ה'
 ימלוך. או יראה טעם אומריו ימלוך ולא מלך כי בא
 סוֹם פִּרְעָה וגו' פירוש כולם היו צעצועה כסוס
 אחד והכוונה צוה כי לא נמלט מהם עד אחד כשם

אחת,
 יקח
 חוק

אור החיים

סוּם וְרָכְבוּ רָמָה בַּיָּם: לֵס כַּב וַיִּסַּע מֹשֶׁה
 אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־
 מִדְּבַר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשַׁת־יָמִים
 בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם: כַּב וַיִּבְאוּ
 מִרְתָּה וְלֹא יָבְלוּ לְשָׁתֵת מַיִם מִמֶּנָּה
 כִּי מָרִים הָם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מֶרְה:

וַתֵּצֵא וַנֵּאמָר רִלְיָהּ הִיא מוֹסְיָא
 וְרָכְבָּהּ רָמָה בַּיָּם: כַּב וַאֲמַר
 מֹשֶׁה יְתֵי יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּה דְסוּף
 וַנִּפְקוּ דְמִדְבָּרָא דְחַגְרָא וַאֲזָלוּ
 חֲלָתָא יוֹמִין בְּמִדְבָּרָא וְלֹא
 אִשְׁכְּחוּ מַיִם: כַּב וַאֲתוּ דְמֶרְה
 וְלֹא יָבְלוּ דְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִמֶּנָּה
 אַרְי מְרִירִין אַנְוֹן עַל כֵּן קָרָא

לקט בהיר

רש"י

סט) זה פי' ויסע כמו ויהסע פועל יוצא שעשה אותם להיחס נוסעים, ואם לא בעל כרחם הלא כל המסעות משה הסיע אותם, והיו חושבים שכל יום יוציא להם הים אנשים טובות ומרגליות (ילקוט): ע) תורי זהב נעשה לך זו ביצת הים, עם נקודות הכסף זו ביצת מזרים (שהש"ר), וזהב שזה יותר מכסף, וא"ת מאין היה הון רב זה אחר שנאמר וינללו את מזרים, יש לומר בני אופנים, שביצת מזרים הייתה ממה ששאלו איש מאת רעהו וכו' וינללו את מזרים פי' אנשי מזרים, אבל לא האזרות של פרעה אשר לקט ולא יוסף מכל העולם, ופרעה פתח להם אזרותיו כשרדף אחרי ישראל ובה לפני בעל צפון ששם היו אזרותיו, כדאיתא במכילתא בפסוק (י"ד ב') בין מגדול ובין הים, וזה קברת ר' אמי בצרכות כמלואה שאין בה דגן, פי' אין עוד מפוזר אבל יש באזרות, או אפשר שהם חשבו שנגלו את מזרים באשר הוציאו מהם הון רב כל אשר מצאו, אבל נשאר עוד טמון אללם כהנה וכהנה, וזה דעת ריש לקיש שאמר כמלואה שאין בה דגים פי' הצייד הוציא כל מה שביטלחו וסגר שאין עוד אבל האמת שבמלואה יש יש ויש (מ"ל): עא) פי' שורש המיכה ג' אותיות מ'ר'ה', כי זה שמו של אותו מקום, ולריך כלן ה"א שני לשימוש תמורת הלמ"ד, והיה לריך להיות ה"א השרשית כמוך לה"א השימוש "מרהה", ומשפט ה"א השרשית באופן זה להיותה נהפכת למי"ו, וזה המשפט הוא אפילו בסמיכתה לוא"ו או ליו"ד, וכ"ש כשנסמכת לה"א, שקשה למצוא

סט) (כז) ויסע משה. הסוענים צעל כרחם, שעטרו מזרים (את) סוסיכם צחכשיטי זהב וכסף ואזנים טובות, וכוו ישראל מולאים אותם בים, וגדולה היתה ביצת הים מבצת מזרים, שנאמר (מ"ה) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף. לפיכך הולרך להסיעם צעל כרחם (תנ"י כ"ג) ויבאו מרתה. כמו למרה, ה"א צסוף תיבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה"י, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א שהוא מוסיף במקום למ"ד, תהפך הה"א של שרש למי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה* תהפך למי"ו בסמיכתה, כמו (ישעי כ"ז ד) חמה אין לי, והמחה בערב זו (אסתר א' י"ט), הרי ה"א של שורש נהפכת למי"ו מפני שנסמכת אל הו"ו הנוספת, וכן עבד שישו טסחאת • נקבה.

אור החיים

הם נוגעים בדבר להיותו אלהיכם: **כב. ויסע** משה וגו'. פירוש נסיעה זו על פי משה נסעוה ומכאן ואילך על פי כ': **כג. ויבאו** מרתה וגו'. לריך לדעת למה לפעמים יקרא לה מרתה"י ולפעמים מרה, ונראה כי שם המקום היה

אור בהיר

קנג) אולי שמותו של רש"י ז"ל בשם התנחומא לא נראה לו לפי פשוטו, וסברא זו היא דעת החנ"ה ר' יהושע במכילתא. קנד) הגם שרש"י ז"ל מישבו בטוב טעם, עם כל זאת היה לו לומר ויבאו למרה, אלא ודאי כי מרתה שמו. קנה) אשר שמה

שמה מרה: כד ואתו
 על משה דמימר ו
 מה וצ"ל קדם יי ואלף
 ורמא דמיא ובסימו מן
 ואתה, הכה חמתי בלכה
 ו, חממתו חיתו להם ו
 ה, וחשבתו הרמחה ו
 נפעל* הוא"י, וכן ו
 ואחרעמו, וכן דרך לשו
 האדם, מחלוק, מתרועע
 ואמר הלועז דקומפ"ל
 אליו באמרו ש"י: (כב)
 להם מקלט פרשיות של ר
 ופרה אדומה ודיגין וחי
 ונראה קשי ערפלו* שלא
 סיני טסחאת • נכפלו •
 חורה ולא ילכו בטל, שהרי כ
 ילא לו מחיבת קם, שלא אם
 שדיני שנת עמוקים ורחבים
 למה דוקא פרה, כדי שלא י
 הכתוב בידד וימתקו המים;
 (ומן הקחם ראה כן במדרש
 מחיבת משפט כי זה משמש
 כתיב כאשר לך, וכן הוא דע
 כלן בפסוק זה, ועיקר עבוד
 וחסד רש"י גם מלוח כיבוד
 אומרנו כי מרים הס"י,
 על העתיד וזה עדיין ל
 אמר לשהות מים ממ
 מרים
 מרה. קנג) פי' שלכאורה
 לשחות, שהלא מטעם זה נקרא
 הכתוב קראו על שם העתיד,
 בפירוש מסעי אמר הכתוב ויה
 המקום מרה על שם המעיין.

דְּמִשְׁכְּנִי אַחֲרַיִךְ נְרוּצָה הֵבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ רַבֵּד נִפְקוּ עִמָּא בֵּית
 חֲדָרָיו נְגִילָה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ נִזְכִּירָה יִשְׂרָאֵל מִפְּצָרִים הָיָה
 דְּרִיךְ מִיּוֹן מִיִּשְׂרָאֵל עֵלְמָא קְדָמִיהוֹן בְּעַמּוּדָא אַהֲבוּךְ: ׀

רש"י

(ד) משכני אחריך נרוצה. אני שמעתי משלוחך רמו שאמרתי למשכני, ואני אמרתי אחריך נרוצה להיות לך לאשה: הביאני המלך חדריו. וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך: נזכירה דודיך. גם היום צאלמנות חיות חמיד אזכיר דודיך הראשונים מכל משחה עונג ושמחה: מישרים אהבוך. אהנה ענה אהנה מיסור גלי עקינה ורכסיס, [לשון פסוק והיה העקוב למיסור והרכסיס לנקה (ישעיה מ ד)]. אשר אהנך

שפתי חכמים

ידקשיא ליה ממה נפשך אם ירוצו אין צריך לימשך, ואם הוכרח לימשך אם כן לא ירוצו. לכן פירש אני שמעתי וכו', ואני אמרתי אחריך נרוצה ואין צריך למשכני: כ שכל הפרשה מספרת מה שאמרה באלמנות, אם כן הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה כבר, ואם כן מהו נגילה ונשמחה, משמע עתה. לזה פירש וגם היום הזה וכו':

מצודת דוד

(ד) משכני. משוך אותי אליך משיכה מועטת, ואני ארוץ אחריך במהירות רב: הביאני המלך חדריו. ובוזה אתה החשוק החביב בעיני כמלך תביא אותי אל חדריך, ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר הדודים הטובים ממשתי היין. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אליך בכל לב, ועל ידי זה הביאני אל בית המקדש אגיל ואשמח בישועתך, ואזכיר להודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מישרים אהבוך. רוצה לומר לא יהיה לי לבנו מה שאני רודפת כל כך אחר אהבתך, כי אין זה

מצודת ציון

(ד) נרוצה. ענין מהירות ההליכה, ובא בלשון רבים ליחיד לתפארת. וכן נתנה לך גם את זאת (טס טו טז): הביאני. עבר במקום עתיד וכמהו רבים במקרא: מישרים. מלשון ישר וראוי:

אבן עזרא

(ד) נזכירה. יש אומרים שהוא מן אזכרתה (ויקרא ב ב) וזכרו כיון לבנות (הושע י ח): מישרים. תאר היין, כמו יתהלך במישרים (משלי ג לא), הולך לדודי למישרים: ומ"ם מיון. ישרת עצמו ואחר עמו, וכן ענינו ממישרים אהבוך, העלמות הנזכרות, וכמהוה וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' (שמות ו א), עניינו ובשמי ה' ורכים כמורה. ואחרים שאמרו כי המישרים אהבוך כמו ומגיד מישרים. והראשון קרוב אלי:

ספורנו

ובסור מהם אותן הטובות סרה אהבתם התלויה בכרך, כאמרם ז"ל חסיד אחד היה בעוף ואיוב שמו, התחילו יסורין באים עליו התחיל מחרף ומגדף, זה כי לא שמו לבם לדעת אותך לריח: אותן הטובות הזמניות, אבל לא טעמו וראו טובך כי לעולם חסרו, זה כי מצד טובך היה תכלית כל המכוון מאתך גם בטובות הזמניות, ובהפכם להיטיב לזולתך כי חפץ חסד אתה, וכוה ראוי שתהיה נאהב מצד טובך, לא בלבד מצד הטוב המושג מאתך. לכן אני אומרת: דן משכני אחריך. הדריכני באמתך ולמדני כענין אחרי ה' אלהיכם הלכו (דברים יג ה): נרוצה. כי אמנם דרך מצותיך נרוץ בשמחי לעשות רצון לפניך. וזה המכוון ממנו וככן נגילה ונשמחה בך. על היותך לנו לאלהים: נזכירה דודיך. נזכיר לפניך את דודיך ואהביך שהם האבות אשר הם: מיון מישרים אהבוך. אהבו אותך אהבת ישר בלתי תלויה בכרך, יותר ממה שיאהב את היין המתענג בו:

ראשון לציון

יעמוד בפני עצמו ולא ישתנה לא ממראה ולא מטעם וריח, ולזה אמר לריח שמניך טובים: וידוע הוא מאמרם ז"ל בפסוק טוב שם משמן טוב, שמן טוב במקומו עומד, ושם טוב בסוף העולם. ואמר טובים לומר כי שמנו טוב משמן ורוקח. וטעם אומר לשון רבים, להיות כי ישראל הם י"ב שבטים וכל א' וא' חשוב בפני עצמו, לזה אמר

שמניך לשון רבים שכולם לא ע שלא שינו לשונם אמרה שמן השמן הזה כשאתה מריקו תמיד ישראל אפילו יתערבו כמאה אונ והטעם שהתחיל לדבר בלשון נטו בלשון נוכח דודך, כי הוא גנאי תשקני וכו', באופן כי כל שבח דברים ששמרה במצרים. ואמרה כי ידוע הוא כי קיום העולמות מעשה הצדיקים, ולזה אמר על האמורים עלמות, תיבה זו סוכלת ועלמות, ושניהם אהבוך. ובוה אליעזר הקפר שאמר שאין כל להם, פירוש שיספיק בריאת העול בשביל קיום ד' דברים אלו שי ידם יתקיימו כל העו

(ד) משכני אחריך נרוצה וגו'. האמור למעלה בענין היה במצרים, שעדין לא נתגלית או מתחלת להגדיל אהבתה כה' יתו תמיד נפשה דבוקה בו, ולא מן

צדיקים. ד"א אלו בעלי תשובה. ד הוא דכתיב ה' שמעתי שמעך יתו שנים. ד"א זה דורו של שמד, שג כל היום נחשכנו כצאן טבחה. ד"א כי מאהבת ה' אתכם ומשמרו את ה אהבוך" אהבוך בעלמות וכו. (ד) משכני וגו'. אמרה כנסת ישרא שטלפת שכיתך מתוכנו אחריך נ שבאו עליך כמעשה העגל לא התאו משה כי לא אעלה בקרבך, מיד משכני וגו'. ר' יודן אמר: אמרה הקב"ה, רכוננו של עולם על שנהגו הדין ועמי במדת רחמים אחריך נרת אמרה, ממה שנתת לי ביחוד מצריני מלכים אחריך נרוצה.

משכני וגו'. אמרה כנסת ישראל לפ עולם ממה שגורית בי שכני הרעים למלך כעס על מטונה וגידה והתחילה לצעוק ארוני המלך הרשי הדא הוא דכתיב וצידונים ועמלק והצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם. לפני הקב"ה, מסכיני אחריך נרוצה, כשצריך יהודאה לחרובא עכיד ת עקיבא: יאי מסכנותא לברתא דיש בקרלא דסוסיא חיורא, משכני וגו'. אמרה כנסת ישראל לו גדול שנטלת ממני אחריך נרוצה, דאי

7

מסורת המדרש
א"ר תנחומא וכו' שם
ראה איכ"ר ד. יג.
ד. א"ר עזריה וכו'
יל"ש כאן תחזקא
(בה"ע) ממה שנתת לי
בית וכו' לעיל (ג)
(ל"ית שמעון) ג. ו"יג.

עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה גְּדוֹל בְּמָאד מְאֹד רַבִּי תַנְחוּמָא
אָמַר כְּתוּב חוּרֵי אֵית לָן (איכה ד. ו) 'וַיִּגְדַּל עוֹן בֵּית עַמִּי
וְגו' אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא לֹא חִלְתָּה יָד לְיָד אוֹתָן לֹא פָשְׁטוּ
יְדֵיהֶן לְמַצּוֹת אֲבָל אֵלּוּ פָשְׁטוּ יְדֵיהֶם לְמַצּוֹת (שם שם, י)
יְדֵי נָשִׁים רַחֲמָנִיּוֹת כָּל כֶּף לְמָה שִׁיְהִיו 'לְכָרוֹת לָמוּ עַל
שֹׁבֵר בֵּית עַמִּי'.

ד. אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה אָמְרָה פְּנִסַת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם מִמָּה שֶׁנָּתַתָּ לִי בַּיּוֹם שֶׁנִּכְנַסְתִּי

— בדברי הנביא מפי ה': ויאמר אלי, עוון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד, פעמיים
"מאד", מה שלא נאמר בסדומיים. ולעומתו — רבי תנחומא אמר: כתוב חורי אית לן — פסוק
אחר יש לנו אשר הדבר אמור בו במפורש יותר, שנאמר בקינת הנביא על חורבן ירושלים: "ויגדל
עוון בת עמי מחטאת סדום, ההמוכה כמו רגע ולא חלו בה ידים", שפשוטו, מתוך גודל העונש שבא על
ירושלים רואים אנו שעוננה גדול משל סדום, שסדום נהפכה ברגע אחד ומבלי שחלו בה ידי אויבים
ואילו ירושלים סבלה סבל רב וארוך (רש"י, עיי"ש), ומכל מקום, "ואותן — אנשי סדום — לא נשתייר
מהם פליטה, ואלו — בני יהודה ובנימין — נשתייר מהם פליטה" (ב"ר, שם), "וכי משוא פנים יש בדבר"
(סנהדרין קד, עיי"ש)!! — אמר רבי תנחומא: "ויגדל עוון בת עמי מחטאת סדום ההמוכה כמו רגע ולא
חלו בה ידים", כלומר, אף שגדול עוון ירושלים מעוון סדום, מכל מקום נהפכה סדום כמו רגע ולא
נשארה ממנה שארית לפליטה, כי "לא חלו בה ידים" — לא חלתה יד ליד — לא כָּאֲבָהּ וְלֹא
הרגישה ולא באה לעזור יד העשיר את יד האביון לתת מחילה ועשרה לצדקה, וכמו שנאמר בדברי
הנביא על חטאת סדום (יחזקאל טז, מט): "הנה זה היה עוון סדום ... שבעת לחם ... ויד עמי ואביון לא
החזיקה" (גמ', שם.), וכלומר, אותן — אנשי סדום — לא פשטו ידיהן למצוות — לצדקה
וחסד, אבל אלו — בני ירושלים, לכן נשארה מהם שארית לפליטה כי — פשטו ידיהם למצוות
— של צדקה וחסד, בעת צרות המצור עליהם, כמו שנאמר בדברי המקונן עליהם על אותה שעה:
"ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן, היו לברות למו בשבר בת עמי", ופשוטו, שאף שהיו רחמניות גבר
רעבונן על רחמנותן ובשלו את ילדיהן והם היו לאמותיהן למאכל בעת שבא השבר על העם (ועיין מ"ב
ו, כח—ט). ודרשהו שכל כך רחמניות היו שאם "היתה לאחת מהן ככר — לחם — אחת והיה בה כדי
שואכלנה היא ובעלה יום אחד, וכיון שמת בנה של שכינתה היתה נוטלת אותו הככר ומנחמת אותה בה,
כדרך המנחמים להאכיל האבלים, והעלה עליהם הכתוב כאילו בשלו — גמרו, לחנך — בניהן למצוות,
הדא הוא דכתיב: "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן" (איכ"ר ד, יג). ברוב רחמנותן חנכו ילדיהן למצוות
צדקה, כאמור, כל כך למה — מסרו נפשן למנוע לחם מפי עולליהן? "בשביל" (איכ"ר ד, ט) —
"שיהיו לברות למו בשבר בת עמי", דרשהו כמו: על שבר בת עמי — להברות חכרתה על שברה
ואבלה, בסעודת הבראה, ומצוה זו הגונה לשום שארית, כאמור, ולא כסדום שכנתה של ירושלים. וזהו:
"משכני אחרין נרוצה" — מה שכני אחרין נרוצה, כאמור.

ד. אמר רבי עזריה: "משכני" — "מה שכני", כאשר אמר רבי יודן (לעיל בס"י הקודם), אלא
שכך — אמרה כנסתי ישראל לפני הקב"ה — כאשר היטיב עמה להוריש את ארץ סיחון ועוג

'אֲחֵרִיךְ נְרוּצָה'
מִשְׁכַּנְתָּהּ בַּיּוֹם
וְאָחַד מְלָכִים

דָּבָר אַחֵר
שְׂכַנֵי הָרָעִים אֲ
וַגִּירָה בָּהּ שְׂכַנֵי
הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
[וּמְעוֹן] לְחַצּוֹ

דָּבָר אַחֵר
נְרוּצָה.

ואת ארץ ישראל: רב
נרון אחרין באהבה,
אלא מוסיפים אנו בו
לנו ביזת שכננו, הב
שנאמר — בדבר
משכנתה ומגרת בי
ממצרים ברכוש גדול
ישראל ממה שהיה
ופלטס ליבשה (שמ
סיחון ועוג — פ
והבצורות עצמן שנג
— כנעניים שגרשת
"אחרין נרוצה"

דבר אחר: "
להקב"ה, בשבתה ב
ממה שגרית כי
וכאשר — אמר
נכבדה, מנשותיו, ה
ישראל — בארצ
אומר להם: "הלא
אתכם ותצעקו א
כדי שיוצו אחריו

דבר אחר: "

'אחריו נרוצה' שנאמר (שמות ג, כב) 'ושאלה אשה משכנתה' בזה מצרים ובזה סיחון ועוג ובזה שלשים ואחד מלכים 'אחריו נרוצה'.

דבר אחר 'משכני אחריו נרוצה' ממה שגרית בי שכני הרעים אמר רבי אבון למלך שפעס על מטרונה וגרה בה שכנים רעים והתחילה צווחת אדוני המלך הושיעני כף ישראל (שופטים י, יב) 'צידונים ועמלק [ומעון] לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם'.

דבר אחר 'משכני אחריו נרוצה' מספיניני אחריו נרוצה.

ואת ארץ ישראל: רבונו של עולם, ממה שנתת לי ביזת שכנותי, לכן — "אחריו נרוצה", נרוץ אחריו באהבה, לא ששמחים אנו במפלת אויבינו ולא כי רם לבבנו בעושר הרב הזה לסור מעליך אלא מוסיפים אנו בו לרוץ באהבה אחריו לדעת שממך הכל ובאהבתך נתת לנו את אלה שיש שניתנה לנו ביזת שכננו, הביזה בלבד, מבלי הארץ עצמה, ויש שניתנה הארץ עם ביזתה בתוכה, וכמו — שנאמר — בדבר ה' אל משה לצוות על ישראל בכואו להוציאם ממצרים: "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ... ונצלתם את מצרים", וכך היה שיצאו ישראל ממצרים כרכוש גדול (שמות יב, לו), זו — ביזת מצרים, "וביזת היס" (לעיל ג, ג. עיי"ש), שבזו שם ישראל ממה שהיה על המצריים ועל סוסייהם ורכביהם, זהב וכסף ואבנים טובות, שהטביעם הים ופלטם ליבשה (שמו"ר כד, א), והרי שתי ביזות מהמצריים, גם מבלי לרשת את ארצם עצמה, וביזת סיחון ועוג — מלכי האמורי וארציהם (במדבר כא, כא—לה), שלל רב למאוד עם הערים הבנויות והבצורות עצמן שנכבשו ונפלו בידי משה לישראל (דברים ב, לה. ועוד), וביזת שלשים ואחד מלכים — כנעניים שגרשת מפנינו מהארץ (יהושע יב), והורשת לנו את ארציהם מלאות כל טוב מכל אלה — "אחריו נרוצה" — באהבה.

דבר אחר: "משכני אחריו נרוצה", "משכני" — "מה שכני", ושכך אומרת כנסת ישראל להקב"ה, בשכתה בארצה והעמים השכנים התגרו בה למלחמות, בצעקה או אליו: "מה שכני" — ממה שגרית בי — את — שכני הרעים — להצר לי ולהלחם בי — "אחריו נרוצה" בתשובה, וכאשר — אמר רבי אבון: "משל" (יל"ש כאן, תתקפ"א), למלך שכעס על מטרונה — גברת נכבדה, מנשותיו, וגירה בה שכנים רעים, והתחילה צווחת: "אדוני המלך, הושיעני" ! כך, ישראל — בארצם, כימי השופטים, כשחטאו לה' ולחצום שכניהם מכל צד וצעקו בצרתם לה', הוא אומר להם: "הלא ממצרים ומן האמורי, מן בני עמון ומן מלשטים וצידונים ועמלק [ומעון], לחצו אתכם ותצעקו אלי ואושיעה אתכם מידם", הקב"ה מגרה על ישראל בארצם את שכניהם הרעים כדי שירוצו אחריו בתשובה והוא יושיעם.

דבר אחר: "משכני אחריו נרוצה", דרוש: "משכני" — "מספיניני", "מעמידני בסכנה",

לא
מי
טו
על
יש
תי
ים
טוק
דל
על
ים
ייר
גרי
לא
לא
לא
ברי
לא
קה
זות
טה:
גבר
מ"ב
כדי
בה,
וות,
צות
—
ברה
הר:
אלא
עוג

דַּיְצַבְרִינָה אִין לֹא יַעֲבִיד מְנַיִן מִיבֹחֲתָא בְּגִין דִּיחֻזִּי בְּעֵלְמָא דְאֲתִי יְהִיבֵת אֲנִרְקָא בְּעֵינֵי: יֵא בְּסִימָא דְמִיכַת נְבָרָא דְפֻלַח לְמַרְי עֵלְמָא בְּלֵב שְׁלִים וְאִית לִיה נִיחָא עַל בֵּית קְבוּרְתִיהּ אִין וְעִירוֹת שְׁנִין יִיחִי אִין סְגִיאוֹת שְׁנִין בְּתַר דְפֻלַח לְמַרְי עֵלְמָא בְּעֵלְמָא הַדִּין וְלַעֲלָמָא דְאֲתִי אֲנִר עוֹבְדֵי יְדוּי יַחֲסִין וְחֻקְמַת אוּרְחָא דִּי לְגַבֵּר דִּהוּא עֲתִיר בְּחוּקְמַתָּא הִיפְמָא דְאֲתַעֲפֵס בֵּיה בְּעֵלְמָא הַדִּין וְאֲשַׁתְּדֵל בְּאוּלְפָנָא פְּרִין תְּנוּחַ עֲלוּהִי עַל בֵּית קְבוּרְתִיהּ וְלֹא תִשְׁבַּקְנִיה בְּלַחֲדוּדֵיהּ הִיפְמָא דְלֹא שְׁבַקַת אֲתַתָּא לְגוֹבְרָה בְּלַחֲדוּדֵיהּ לְדֻמְכָא: יב אִית בְּשַׁתָּא מְרַעִיתָא חֲמִית בְּעֵלְמָא הַדִּין תַּחוֹת שְׁמָשָׁא וְלִית לֵיה אָסוּ גָבֵר דִּיקְבֹּשׁ עוֹתְרָא וְלֹא יַעֲבִיד מְנַיִן טַב לְסוּף יוֹמָי

רש"י

(יא) מתוקה שנת העובד. עובד האדמה יטן וערצה שנתו עליו, צן שהוא אוכל מעט וצין שהוא אוכל הרבה, כי כבר הורגל נכך: והשבב לעשיר איננו מניח לו לישון, ושוצע נכסים של עשיר צעל פרקמטיאות הרבה אינו מניח לו לישון, כל הלילה מהרהר צהן. דער אחר מתוקה שנת העובד. את האלהים: אם מעט. ימי שניו. ואם

מצודת דוד

הטובה ולא עוד, הואיל ולא נשאר בידו: (יא) מתוקה שנת העובד. עובד האדמה הוא יטן וערצה שנתו עליו בין אכל מעט בין אכל הרבה, רוצה לומר אף אם מעט יאכל יטן הוא כאלו אכל הרבה המביא בטבע את השינה, וזהו לפי שאין לו כי אם מלאכת

ספורנו

יא] והנה מתוקה שנת העובד. יותר נהנה המשרת בשינתו, מאשר יוכל העשיר ליהנות מהשינה, וזה כי השבע העושר אשר לעשיר איננו מניח לו לישון מדאגתו פן יאבד הממון או קצתו, ומפני מחשבותיו לפרנס בני בית רבים. ובלעדי זאת: יב] יש רעה חוליה. (מגורת על ראש

אבן עזרא

טוב לו בטובה רק מראה עיניו: (יא) מתוקה. ידוע כי העשיר יפחד ביום ובלילה על עשרו מן המלך וחומסים וגנבים. וענין שבב רוב ממון שיחשב בלילה מחשבות, איך תשבע נפשו מעושר או יהיה שבע שב אל המאכל, כענין פן תשבענו והקאתו (משלי כה טז). ושנת העובד פתוח כדרך כל סמוך,

ואם אתן שנת לעיני (תהלים קלב ד) קמוץ, כי הלמ"ד הכרית הסמיכה. ואמר רבי משה הכהן הספרדי נפשו ערץ, כי ענין שנת הקמוץ שנתי, וכמוהו אף נחלת שפרה עלי (שם טו ו), עזי וזמרת יה (שמות טו ב), גם הם קמוצין: (יב) יש רעה חוליה. יתכן היות חולה מן נחלה מכתו, מהפעלים שהלמ"ד שלהם איננו שלם, והענין רעה בחלי רע כענין וחלי רע הוא. או תהיה מלת חולה על משקל טובה, מן הפעלים שהענין

מדרש חז"ל

ונעשה שבע. ברבות הטובה רבו אוכליה כשירכו אוכלי הטובה תרבה הטובה.

(יא) מתוקה וגו'. מעשה ברבי שבא מן המרחץ והתחיל לעסוק בצרכי צבור, מזג לו עברו את הכוס ולא היה לו פנאי לקבל, אדהכי נתנמנם העבד וישן לו. הפך רבי פניו וראהו ישן, אמר, יפה אמר שלמה, מתוקה שנת

מע
ים
ית
תי
מן
וא
נה
וא
ער
קן
ב
א.
לך
זה
לו
ת.
ת.
ין
ין
:
ר
ת
ר
ה
ני
ה
ט
:
ה
ר
ה
ן
י
א

תַּחַת הַשָּׁמַיִם עֵשֶׂר שְׁמוֹר לְבַעְלֵיו לְרַעְתּוֹ: יג וְאֶבֶד הָעֵשֶׂר הַהוּא בְּעֵנִין רַע וְהוֹלִיד בֵּן וְאִין בִּידוֹ מְאוֹמָה: יד כַּאֲשֶׁר יֵצֵא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב לָלֶכֶת בְּשַׂבָּא וּמְאוֹמָה

ההוא עותרא נטיר ליה לאבאשא ליה לעלמא דאתי: יג וההוא עותרא דשבק לבריה פתר מותיה יהובר על דקנא ליה בנגון ביש ולא יתקנס ביד בריה דיוליד

ולא ישתאר ליה בידוי מדעם: יד היפמא דנפק ממעי אמה ערטלאי בלא פסו ובלא מדעם טוב בדין ותוב למיזל לבית קבורתיה חסיר מן זכותא היפמא דאתא לעלמא הדין ומדעם אגר טב לא יקביל במורתיה לסוכרא עמיה לעלמא דהוא אויל למיהוי לזכו

רש"י

שפתי חכמים

הכס שאומרים דבר שמועה מפיו שפמותיו לוננות נקנר: (יב) עושר שמור לבעליו לרעתו. כעשרו של קרה, שעל ידי כן נתגאה, וירד לשאול: (יג) ואין בידו מאומה. אף זכות אבות: (יד) ומאומה לא ישא בעמלו. כשימות לא ישא בידו סוס זכות נדקה שעסה נממונו נמיו:

מצודת דוד

בעולם: עושר וגו'. העושר היה שמור לבעליו ולא יצא מתחת ידו, אולם לא לטובתו היה שמור ליהנות ממנו באחרית הימים ולרשת לבניו אחריו, כי אם לרעתו היה שמור, על כי בעבור רוב העושר העלילו עליו המלשינים והיה מיוטר ביסורים: (יג) ואבד. גם העושר נאכד ממנו אז בהענין הרע שהביא על בעליו הוא דבר העלילה, כי פזר הון בתת שוחד להציל עצמו מן הרעה אשר הדבקתהו: והוליד בן. עוד

אבן עזרא

שלהם איננו שלם, מן על ראש רשעים יחול (ירמיה כג יט). עודנו בענין הראשון שעבודת האדמה טובה מכל מומן: (יג) ואבד העושר בענין רע. שהביא על בעליו, והענין אילו אבד לבדו ולא הוליד רע היה החצי רע: (יד) כאשר. בי"ת בעמלו במקום מ"ם, כמו והגותר בכשר ובלחם:

על הבן, ובלעדי זאת: יד כאשר יצא טבמן אפו. בלתי שלמות נחתי:

מדרשי חז"ל

עושר שמור וגו'. שאל רבן גמליאל ב"ר חנינא לרבי מונא, מהו זה דכתיב יש עושר שמור לבעליו לרעתו, אמר ליה כל עקרה של עושר הוא עונשים, כשבא עליו עונש המלכות הוא נותן כל מה שיש לו. (שם). עושר שמור וגו'. רבי יהושע אומר: עושר שמור לבעליו לרעתו זה קרה, ורבי שמואל אומר: זה נבות הזורעאלי, רבי יהודה אומר: זה המן, רבי יצחק אומר, אלו בני גד ובני ראובן, ורבנן אמרי, זה איוב, שהיה עשיר והעני והעשיר. (שם).

רשעים יחול, על משקל טובה. ואמר) שזאת הרעה היא חלה פתאום על האדם: עושר שמור לבעליו לרעתו. שלפעמים יעלילו עליו אנשי בליעל עלילות כדי לגזול אותו הממון. ולפעמים לצדק את עצמם זיקיהו גם בגופו: (יג) ואבד העושר ההוא בענין רע. ולפעמים יאבד גם בזולת זה באיזה מקרה רע: והוליד בן. בעשרו: ואין אחריו מאומה. להורישו כדי שיחיה בו, וכזה מצטער גם על הון, ובלעדי זאת: יד כאשר יצא טבמן אפו. בלתי שלמות נחתי: ומאומה לא ישא. שלא יקנה בעשרו שום שלמות נחתי:

מפורני

רשעים יחול, על משקל טובה. ואמר) שזאת הרעה היא חלה פתאום על האדם: עושר שמור לבעליו לרעתו. שלפעמים יעלילו עליו אנשי בליעל עלילות כדי לגזול אותו הממון. ולפעמים לצדק את עצמם זיקיהו גם בגופו: (יג) ואבד העושר ההוא בענין רע. ולפעמים יאבד גם בזולת זה באיזה מקרה רע: והוליד בן. בעשרו: ואין אחריו מאומה. להורישו כדי שיחיה בו, וכזה מצטער גם על הון, ובלעדי זאת: יד כאשר יצא טבמן אפו. בלתי שלמות נחתי:

מדרשי חז"ל

(יג) ואבד העושר וגו'. רבי יצחק אומר, בענין רע שהשיב לאותו עני, שאמר לו ראה שוקין ראה כרעין, וכי לא טוב ליגע ולאכול, אומר הקב"ה לא די שלא נתת לו משלך כלום אלא במה שנתתי לו אני, אתה מכניס בו עין רעה, לפיכך והוליד בן ואין בידו מאומה שלא יניח לבנו מאומה. (שם).

(יד) כאשר יצא וגו'. תניא, כאשר יצא מבטן אמו ערום ישוב ללכת כשבא, כמו שבא אדם לעולם כך ילך ממנו, בא בקול ונפטר בקול, בא בכביה ונפטר בכביה בא

בידיה: טו ואוף בשתא מרעיתא לה אסו דכל דאתא לעלמא חסיר מן זכותא ייזיל לעלמא ההו מותר הוה ליה לקבלת רוחיה: פל יומהוי פחשוו הו חיהוי: יז והא

(טו) כל עומת שו

מ (יד) לא ישא. לא יק בעמלו. הבי"ת הוא ובלחם (ויקרא מ ט): טו לומר שוה ודומה. וכן (טו) וקבץ. הו

הבא לו כדבר אשר בעסקיו ולא היה לו כעס הבא מרוב העס מהרבה כעס, וכזה יז

שיוליך בידו. כאמרם בידו: טו) וגם זו רעה יתרון לו שיצטור לרו הוא שלא יקנה בו ע בית עולמו מאומה ל שבחיו יעמוד לחי' לו אחר המות, אשר נצחתי: טו) גם כל ימי ימיו בחשך יאכל, בלו והחולי המורגל בעשי אשר ראיתי אני. הנ

בחיבה ונפטר בחיבו בכלי דעת (טו) כל עומת שו לעולם בחליטין מה יתרון וגו'. אמו ועמרת ורשת ועשיו אני מוציא לך רוח נתנין העומר אלא י שי

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזרת
ספר

ישב בנים

אמרות ה' אמרות טהורות, פנים מאורות, זכרון לבני ישראל לדורותם,
הדרך להורותם, תוכחת מוסר, בין כמה לעשור, דבר כעתו במיעדים
לשמה, חמנים לששון, ושבתות השנה הנקובים בשמותם,
על דגלו באותותם שמו בקרבנו, ישם אור בו,
להאר עינים, וישמע לאונם, טוב לבנו כי ישא
על מלכות שמים, תחונה עיניו מהרה
בשוב ה' את שיבת ציון וירושלים.

הכינו גם הקרו כ"ק הרב הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם,
אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו מופת הרור מאור הגולה

מרון יקותיאל יהודא טייטלבוים זצוקלה"ה

אב"ד דק"ק סיגעט יצ"ו

בעהמ"ח פה"ק יומב לב עה"ת, ופה"ק רב טוב עה"ת,
ושו"ת אבני צדק על דחש"ע

ז"ע ועכ"ז

— חלק שני —

נדפס מחדש בהוצאה חדשה מתוקנת מכל מעתי הדפוס,
בסדרות אותיות חדשות עם מראי מקומות ומפתח חדש
ע"י נכד הותן המחבר הקדוש ולה"ה, היה הרה"ה בנשיק
מוהר אפרים יוסף דוב אשכנזי שריטיא
בהוצאת בית מפתח והוצאת ספרים "ירושלים"

תנשא לסיק

ברוקלין יצ"א

הוצאת
"ירושלים"
ברוקלין, ניו יארק

מסם נילולות הקי צכה שו"ר רומח לשם מ"ב,
שהרי נסעו מ"ב מסעות נגד שם מ"ב:

כ"א ויסע משה את ישראל מים סוף וגו' (שמות
עו כג). מדרש (שמו"ר פכ"ד ג')
הבי"ד (תהלים עח נב) ויסע כלאן עמו, מה
הלאן כל מקום שהרועה מנהיגם שם נמשכת,
כך ישראל כל מקום שהיה משה מסייע נמשכן
אחריו, שנאמר (שיר השירים א ד) משכני אחריו
נרובה, ולכך נאמר ויסע משה את ישראל מים
סוף. ובמדרש (שש"ר פ"א ד') משכני, מה
שנחת לי משכני צחת מלרים וצחת הים אחריו
נרובה. ולריוך להבין מה זה שמוילא מילת משכני
מפשוטו שהוא לשון המשכה. גם לפרש הפסוקים
שלפניו ושלאחרי:

והג"ל צזה כי עינינו רואות כי כל איש צימיו
עלומיו וילדותו, אורב ומתאווה לדברי
הבל שאין בו ממש, וכחפלו יעשה לו כעין
מעשי כרמים וגנות וירכב על מקל וכדומה הבל
הבלים, וכל פועל ה' למעניהו למען אחר שיגדל
יטביל ויבין וימאס בהבלים כאלו, ויאכזב ויתאווה
לדברים הנחוצים לו, והירא את דבר ה' יקח
שורש החמדה והתאווה זו לעבודה הצורה צ"ה.
והדמיון הזה לקונה במרחקים אצנים עובות
ומרגליות, וכדי שלא יאבדן צדק ישבן אותן
בעין או באזן עד צואו למחח חפלו, יקחם
משם ויתנם לחוך משצנות זהב וכסף. מה שאמר
הכתוב (קהלת י א) יקר מחכמה סכלות מעט,
ר"ל כי על ידי הסכלות שמתאווה להבל יקח
חכמה לעבודה ה'. ח"ש (משלי א כב) עד מחי
פתאים תאכזבו, ולא אמר למח פתאים תאכזבו
וכו', כי אם עד מחי, כלומר שכבר צא העת
שראוי להשתמש בהם שימוש הראוי לו. ח"ש
חכמים אין אדם מת וחלי תאוותו צידו יש לו
מנה רובה מאתים וכו', ומדוע עשה ה' ככה
להעציע בלב איש להתאוות בכל עת למוחר עד
שאינו יכול להשביע נפשו, אבל לא לחכו צראו
כי אם לתכלית עוב להיות לאדם תשוקה וחמדה

ותאווה בלי גבול אל התורה והעבודה, כל זה
מצואר בספר קול יעקב ריש קבלת וזהל יעקב
ויקרא, עיין שם. ולפי זה אני אומר דה שנתן
ה' לישראל צחת מלרים, והיה להם מנה וצקשו
מאתים, ונתן להם צחת הים והיה להם מאתים,
ואחר זה צקשו עוד יותר לכן לא ראו ליסע משם,
כפירוש רש"י הסייען משה צעל כרחן. ולדרכנו
נאמר שהסייען צרלון על ידי שלמד אותם דעה
והשכל כמו שמתאווים לזה בלי גבול ותכלית, הנה
ראוי ונכון להם ליקח ממנו מוסר השכל להתאוות
בלי גבול לתורה ועבודה ה', דכתיב ציה (תהלים
יע יא) הנחמדים מחבז ומפז וכו', והם שמעו
צקולו וילאו אל מדבר שור רעז ולמח לשמוע
את דבר ה' ותורתו, עד שהקדימו עשיה לשמיעה
נעשה ונשמע (שמות כד ז), דהיינו בלי גבול
ותכלית. מה שאמר הכתוב ויסע משה את ישראל
מים סוף וילאו אל מדבר שור, ר"ל שהסייען
מתאוותן לצחת הים בלי גבול, עד כי כן ילאו
אל מדבר שו"ר מתאוין לשמוע קול ה' ולקבל
תורתו הארוכה מלרין מדה ורחבה וכו'. ח"ש
המדרש מה הלאן כל מקום שהרועה מנהיגם
שם נמשכת, כך ישראל כל מקום שהיה משה
מסייע נמשכן אחריו, ר"ל כדברינו שהיה משה
מסייען מחמדה ותאוות צחת הים אל חמדה ותאוות
התורה והעבודה שנאמר משכני, ר"ל ממה שנחת
לי משכני צחת מלרים וצקשתי עוד ונחת לי
צחת הים וצקשתי עוד, ועם כל זה משכני משה
עד אחריו נרובה. מה ענין פסוקי שיר השירים
(א ב) ישקני וגו' כי עובים דודך מיין, כלומר
מכה תאות היין אחר זה אמאם צזה וחקח מח
להתאוות מיינה של תורה, לריח שמניך עובים
וגו' על כן עלמות אהבון, ר"ל צאותן מדות
החמדות והתאוות שהיו צימיו העלמות והילדות
עטה אהבון. וכמו כן משכני ממה שנחת לי
משכני צחת מלרים ויס אחריו נרובה, כי מתחילה
דמיתו שלח ראוי להתאוות ולשמוח בו, אבל
אחר אשר הביאני המלך חדריו צמתן תורה
ומשכן, נגילה ונשמחה בך כלומר ולא צדברי הבל

הקודמים, מזכירה דודיק מיון מישרים אהבון, שחורה אני דדברי הכל בימי הילדות, וגארה עתה, כאהלי קדר דדברי הכל, ועתה כיריעות שלמה כי לקחתי אותן המדות לעצודת הצורה ב"ה. אל תראוני וגוי כפירוש רש"י, שמוני נוטרה את הכרמים כמו קטן בלי דעת שנוטע לו כעין כרמים, מחמת כרמי שלי לא נערחי, כלומר שלא הגעתי לכלל דעת לנטור כרם שלי. ויראה לומר כי מעתה בהגיעי לכלל דעת, אטור כרמי וארעה לאני אשמור מלות ה':

כב ותשר דצורה וברק וגוי (שופטים ה א) צפרוע פרעות צישראל בהחננד עס צרכו ה' וגוי, אנכי לה' אנכי אשירה וגוי. כבר עמדו חז"ל על אומרה בכפל. ונ"ל כי נודע המתפלל לריך שיצין ויטביל גדולת הצורה ב"ה ושפלות עולמו, ויאמר מי אנכי שאזכה להתפלל לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ואני איש וכו', אלא מפני רחמי וחסדיו וכו', וגאמר (תהלים סב ג) שומע תפלה עדיך כל בשר יצאו, כלומר שכל בשר מוכרח לנא עדיך ואין להתפלל לזולתיך, וכמו שפירשו הנדיקים אדון המושיע בלחך אין להושיע (הושענות), כלומר אם שאני בוש לבקש מלפניך אבל ההכרח לא יגונה, כי בלחך אין להושיע וממי אבקש אם לא מאחך, וכמו כן בענין השירה אמר הכתוב (שמות עו א) אז ישיר משה ובני ישראל, שעלה בלבם לשיר והיה מסוה הצושה על פניהם ארך יאמר שירה לפני מי שהוא גאה גאה, אבל היו מוכרחים לזה לנא להודות ולשורר לפניו. ח"ש ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה ומי אנכי לשיר לפניו, אבל עוי חמרת יח ויחי לי לישועה, על כן אני מוכרח לזה לנא אהיה כפוי עובה. והנה שם נאמר ישיר משה ובני ישראל ומשה פתח תחילה, אבל כאן ותשר דצורה וברק וגוי, ושלא יקשה ארך ערבה לנא אשה לגשת לפתוח פיה תחילה, לזה אמרה תירון על זה על פי מה שאמרו צרכות (דף ג"ה ע"א) שלשה הקב"ה בעולמו מכרח עליהן בכל

יום, רעב, שובע, ופרנס עוב, שנאמר (שם לא ב) ויאמר ה' ראה קראתי בשם כללאל, (וצרכ פירש האר"י ז"ל [צראשית מא כה] את אשר האלקים עשה, כלומר בעולמו, הגיד לפרעה היינו רעב ושובע, ועתה ירא פרעה איש נבון וגוי, שגם השלישי יתקיים על ידך, עד כאן דבריו). ח"ש דצורה צפרוע פרעות צישראל בהחננד עס צרכו ה', פירוש הלא הדבר ראוי לעם ה' לצרכו ומי אני לפתוח ראשון, אבל התירון לזה אנכי לה', מה שאנכי שופעת לה' הוא שהוא לצדו המכרח על זה, ואם צעיניו אני הגון על כן אנכי אשירה ואזמרה, כלומר תחילה ופיה פתחה צחכמה וכו', וכן איתא בצרכות (נ"ח ע"א) אפילו ריש גרוותא מן שמיא מני ליה:

כג עוד יחבאר (שופטים ה ב) צפרוע פרעות צישראל וגוי אנכי לה' אנכי אשירה וגוי. בהקדם לפרש מאמר (תפלת ערצית) האל הנפרע לנו מזרינו והמשלם גמול וגוי, העושה לנו נסים ונקמה צפרעה, והמדקקים מפסיקים צן נסים וצין ונקמה; כמשמעותו שלנו עשה נסים, ונקמה צפרעה, אבל העולם שגור צפיהם לומר יחד נסים ונקמה וגוי, ודגלו עלי אהבה אל חקרי כו'. אבל יש לפרש לקשרו יחד, והוא על פי דברי רבנו מוהדו"צ זל"ה"ה לפרש מאמרים (צרכות ל"ג ע"א) גדולה נקמה שניתנה צין שתי אותיות, שנאמר (תהלים לד א) אל נקמות ה', ומאמריו (זמר כל מקדש) משוך חסדך ליודעך אל קנא ונוקם, על פי משל למי שהיה אהוב צעיני המלך, ועתה הסביל עשה והרים יד במלך, וישבו למשפט ואמרו להרגו או ליסרו, ויאמר המלך מה בלע כי נהרגנו או נכבו ואיככה אוכל וראיתי צאצדן מולדתי, אלא ככה אטעה לו לגדלו ולרוממו ולנשארו למעלה לשבח אללי, והוא בלבו ידע חטאו ופשעו נגדי, ואלו הלא יבוש ויכלם ויקשה צעיניו יותר מכל העונשים, כי יאמר בלבו אי לי מה עשיתי נגד מלך עוב ומטיב כמוהו, ובזו הצושה הנקום נקמתי. ועל זה אמר גדולה (אותה) נקמה שניתנה צין צ' אותיות, כלומר

שצאה מכה אותיות של חסד, ה ליודעך ח"ל צחינת חסד, הוא כאן דבריו. ועיין צוהר בלק (ח"ג מיכה ו ה) עמי זכור נא, תמ בני. וצוה פירשתי (תהלים נט ה) וצוה להם, וצוה ונוקם על עלולו אל ה' והוא יענם, וצוה יבושו ו והארכתי צוה צספר ייעב לב צו וגם צדרוש לראש השנה. ח"ש הו מזרינו, כלומר צחסד ח"ל נפרע מכה שעשה לזרינו כי חסדו על על ידי הצושה והכלימה על ו חבו העושה לזיו נסים ונקמה לנו נסים, והוא עולמו לנו נקמה מה שנעשה צפרעה, חבו ורא ר"ל שהנסים נחשבו להם צחי על חטאותיהם מכה הצושה, על ר"ל שהחודו (על עוונם) לשו צשחר עוב (מזמור ל"ב ז) עוב צ להחודות לה'. ולפי זה יש אם לישראל שעליהן נאמר (ישע כלם לדיקים וגוי, אבל אין צ עס כל זה הנסים שעו נחשבו צעיניהם לנקמה ופרעו וצרכו שמו, כל שכן למי שיודי הגלוי לפניו לצדו י"ח, כמו ש ראש חודש חטאת לה' (צמדבר ח"ל (שבועות ע' ע"א) חטא אלא ה', ובכל זאת הקב"ה ה לעשות החשועה והנסים על ה צנו של קל וחומר שמחויב לו י"ח. ח"ש דצורה צפרוע פרעו ופרעון חובותיהם צישראל, צהו ה' לעשות להם נסים לראות ועל זה עס צרכו ה', כל שכן אנכי ששפלותי גלוי רק לה' ורוממני לעשות החשועה על ואזמרה וגוי, והוא פיר

וזאת הנרכה אשר ברך משה

בעזהש"ת

ספר

ברך משה

על התורה

חלק שני - שמות

הידושים וביאורים, בדרך אנדה ודרוש נאמרים, על פרשיות התורה מסודרים, אשר הקרתי ודרשתי בחמלת ד' עלי בזכות אבותי ורבותי הקדושים נבנ"מ זיעועכ"י

הק' משה מייטלבוים

הובא לבית הדפוס ע"י
הנניא יז"ט ליסא מייטלבוים
בן המחבר

שנת תשנ"ו לפ"ק

ברוקלין, ניו יורק

הואיל משה באר את התורה הזאת

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל

אלה הדברים אשר דבר משה אל בני ישראל

ועל זה אמר להם משה הניצו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, היינו שהיום יזכו גם הם לחשועת הניצוזה לגמור את תיקונם.

והנה כחצ בעבודת ישראל (פ' וישלח) על אמרת המלאך ליעקב אבינו, שלחני כי עלה השחר, ודרשו חז"ל (חולין לא:): מיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו, כי אין מקום לנצח לומר שירה עד שגמר לעבוד עבודתו ולפעול פעולתו אשר צבילה נצרה, עיי"ש שהארץ צנועם אמריו. וזה שאמר משה רבינו לישראל, הניצו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום, שיצורו כל הניצוין הקדושים, ולכן אשר ראיתם את מלרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם, כי לאחר שיתבררו הניצוין יוכיח אסור להסתכל צפניהם, אבל לעת עתה ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ואיחא במדרש (ילקוט רמז רלג) ואתם תחרישון מלומר שירה, כי מאחר שעדיין לא גמר חלק עבודתכם, עדיין לא הגיע הזמן לומר שירה.

אמנם אחר כך נאמר וירא ישראל את מלרים מת על שפת הים, שהוציאו בלעם מפיהם ולא נשאר בהם שום חיות דקדושה, אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה', כי אחר שכבר גמרו ישראל את חלק עבודתם, מעתה ראויים הם לומר שירה, ואז עלה בלבו שיסיר, ולכן נאמר וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי בעת ההוא הוסיפו בני ישראל להאמין במשה רבינו ביתר שאת ויתר עז, צראותם את כוחו הגדול, אשר אף שחלק עבודתו הייתה לברר ניצוץ הקדושה ממקום עז וגם כפרעה הרשע צבחינת פת שעורים, עם כל זה כבר גמר עבודתו במלרים, אבל בני ישראל לא גמרו עבודת הצירור עד עמדם על שפת הים, אף שעבודתם היכה לברר ניצוין מגולים ויתר צבחינת פת העים.

7 או יאמר לפרש דברי רש"י, אז ישיר משה, אז כשראה הגם עלה בלבו שיסיר שירה.

3 אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה צים, פירש"י סוס ורוכבו, שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידים אותם לעומק ואינן נפרדים. וראוי להצטון על מה עשה ה' ככה להענישם בעושה הלאה.

ג ורתען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה צים. ויש להבין מדוע אמרה מרים רק פסוק זה.

ויבואר בהקדם דברי חז"ל זללה"ה בייצב פנים (שפת הים אות כא) לזכר המדרש (שהש"ר פ"א סכ"ז) משכני אחריו נרולה, ממה שנחת לי ציח מלרים וציח הים משכני, שנאמר (שמות ג כב) ושאלה אשה משכנתה, אחריו נרולה. ונ"צ מה שהוציא מלת משכני ממשעו שהוא לשון המשכה, ומפרשו בלשון שכן, אך ציחור הדבר כי עיניו רואות שכל איש צימי עלומיו וילדותו אורב ומתאורב לדברי הכל שאין צו ממש, וכחפלו יעשה לו כעין מעשי כרמים וגוית וירכב על מקל וכדומה הכל הצלים, וכל פועל ה' למענהו, כדי שכשיגדל ישכיל ויבין וימאס בהצלים כאלו, ויקח את שורש החמדה וכחאורב לעבודת הבורא, והדמיון צזה לקונה במרחקים אצנים עוצות ומרגלויות, וכדי שלא יאבדו צדק ישבן אותם צען או באבן עד צואו למחוז חפלו, ואז יקחם משם ויתנם לתוך משבצות זהב וכסף. ולכן נתן ה' לישראל ציח מלרים וציח הים, כדי ללמדם דעה והשכל שכמו שמתאווים לזה, ראוי ומכון ליקח ממנו מוסר השכל להתאוות לתורה ועבודת ה', דכתיב ציה הנחמדים מזהב ומפז רב, ואכן שמעו בקולו וילאו אל המדבר רעב ולמא לשמוע דבר ה' ותורתו עד שהקדימו נעשה לנשמע, וזה שאמר המדרש, משכני ר"ל ממה שנחת לי משכני ציח מלרים, צזה משכתי אליך ואחריו נרולה, עכדה"ק.

*

אמנם לעומת זה מלינו שאם אין האדם מתכוון להשתמש בממונו לאורך גבוה, אז תביאנו העושר והנכסים לידי אצדון, ככחוצ (קהלת ה יב) יש רעה חולה רחיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לרעתו, ודרשו חז"ל (פסחים ק"ע.) זה עשרו של קרת, שעל ידי רוב ממונו נתגאה ונטרד מן העולם.

ולפי זה יתבאר העם שעשה הקצ"ה נס הלזה שהיו סוס ורוכבו שניהם קשורים יחד וכך נעצו צים סוף, דהנה כחצ רש"ל להלן בפסוק ויסע משה, שעטרו מזרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואצנים עוצות. וכן י"ל שרצה הקצ"ה בזה ללמד את בני ישראל צינה, לשום עיקר תשוקתם ותאוותם מצד מזרים וצינת הים לאורך עבודת השי"ת, ולכן נעצו המלריים יחד עם סוסיהם ורכושם, להורות שכאשר עושר שמור לבעליו לרעתו, ואין משתמשין בו לאורך גבוה, אזי הממון מושך את בעליו עמו ומפילו לעמקי השאול.

וזוה שאמר הכחוצ וירא ישראל את מזרים מח על שפת הים, היינו שראו אותם מחים צהייתם קשורים יחד עם סוסיהם וכל רכושם, אז ישיר משה, כי בשעה שראה את הנס הלזה עלה לבבו שיסור את דברי השירה הזאת לעורר לבב ישראל לבלי להמשך אחר ההבל על ידי הרכוש, ולזה אמר השירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה צים, שהיו שניהם קשורים זה בזה, לרמז שממונם של מזרים גרם להם אצדון, ולכן זה אלי ואנוהו אלכי אזי וארוממנהו, וציאר ההרגום אונקלום, דין אלכי ואצני ליה מקדשא ואפלא קדמוכי, היינו שלמדו לקח מוסר מצד מזרים וצינת הים להתאוות לעבודת השי"ת, דין אלכי ואפלא קדמוכי בתשוקה ואהבה עד אין שיעור.

ובזה יתבאר מדוע אמרה מרים הנצורה עם הנשים רק פסוק הלזה, כי מלינו צדרי חז"ל (קידושין פ:) שהנשים דעתן קלות להתפתות

אחר ההבל, ולכן כדי לעורר את לבבם לבלי ירדפו אחר הצדנה והרכוש, אלא ידריכו את ציתם לתורה ויראת שמים, פתחה ואמרה שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה צים, היינו שיקחו מוסר מן המלריים שהרכוש משכס לאצדון וכליון ונאצדו יחד עם סוסיהם ורכושם, ועל כן ילמדו הם מן הצדנה והשלא להתאוות ולהשוק לעבודת השי"ת, ואמנם כן מלינו צמטשה העגל שלא ראו הנשים ליתן תכשיטיהם לאורך העגל, כי כן למדו דעת צעת קריעת ים סוף.

והזמן גרמא צימי השוצצ"ס הללו המיוסדים לחשוצה, שישים האדם אל לבו לעזוב את תאוות העולם השפיל הזה ואת הבליו, כי הן המה הגורמים לכל עון ולכל חטאת, והאיש הישראלי מקבל מן השמים נשמה קדושה ועבורה, וצדפו אחר המותרות הרי הוא פוגם בנשמתו, ולכן צימי השוצצ"ס אשר נחן הקצ"ה צרוצ חמלתו לעמו ישראל, למען יוכל האדם להתעלות משפלוחו ולהתקרב לעבודת השי"ת, וזה האדם ואל יאצד חלילה אף שעה אחת מימי החשוצה הללו, וילמוד צינה להתאוות לתורה ועבודה צהבה חשוקה ודצוקה, וצפרע צימי עקבתא דמשיחא אלו אשר עומדים ומחכים צשמים לחשוצתם של ישראל, וכמו שפירש ח"ז זללה"ה צישמת משה (פ' ראה) לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום, צחרטה וצוידוי צעלמא, כי העיקר הוא עצינת החטא, ואף שצתם כמה פעמים צחשוצה אין זה חשוצה אמתית כי נעדר עצינת החטא, והרהיב לדבר, כי לא צחתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, ולכך נחארך הגלות צעור"ר, עכ"ד. ועל כן צימים אלו יקבל האדם על עצמו גדרים וצייגים צקדושת העינים והמחשצה, ויעסוק צספרי הצדיקים המטוררים לחשוצה, והצוב"ע יזכינו צקרוצ לחזות צנחמת ציון וירושלים צצינת הגואל צצ"א.

L

*

שיל"ת

ספר

התם סופר

דרשות

השלם המפואר

דרך רביעי: שבת הגדול, פסח, שבועי ואחרון של פסח, ספירת העומר, שבועות, מגילת רות.

מרבנינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רבנו ופרשיו, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, דיש מתיבתא ודיש גלותא, מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבנינו משה סופר זצוק"ל

בעל שו"ת והידושי התם סופר

אב"ד ודיש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה, ושם חלקת מחזקק ספון, זי"ע

יבא לאור במחזורי הדרשה, מושלמת ומפוארת, באותיות מאירות עינים, בתוספת דרשות, תיקוני טעויות על פי הגהה מדוייקת מכתבי יד, בותרות משנה, קיטוע ופיסוק, פתיחת ראשי תיבות, תוספת אלפי מראי מקומות, ציוני השוואות, הערות והארות.

על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד

ע"ש ההתם סופר ז"ל

עיה"ק ירושלים תובב"א

תשי"ח

מהדורת נוסענצווין

ממצרים, ואז יהיה כמבושל אחר הצלי, ועל כן כתיב בפרשת ראה תזכו ובשלת ואכלת שם בבישול שאחר הצלייה.

ויען כי במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות ל"ד ע"ב), וכתיב ביאשיהו (מ"ב כ"ג כ"ה) לא היה מי ששב בכל לבו נפשו ומאודו כמוהו ואחריו לא קם

יאשיהו ששב לה' בכל לבו היה ראוי שיתוקן העולם במלכות עדי, היה ראוי לבשל הפסח אחר הצלי

כמוהו, והיה ראוי שיתוקן עולם במלכות שדי, אלא שאמרו חז"ל (תענית כ"ב ע"ב) שלא היה דורו יפה ובני דורו הטעוהו אחר הדלת והמזוזה כדאיתא במדרש (איכ"ר פתיחתא א' כ"ב), אמנם לפי דעתו ויבשלו את הפסח אחר צלייתו. והיינו שלא נעשה כפסח הזה מימי השופטים והמלכים.

דרוש מה

[שיר השירים א]

תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף (שה"ש א' י"א). הוא מאמר דודי הוא הקב"ה, שאמר שנתן לנו ביות הים שהוא בבחינת זהב, עם נקודות הכסף הוא ביות מצרים בבחינת כסף. שוב אמרה כנסת ישראל (שם פסוק י"ב) עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו במעשה העגל (כגיטין ל"ו ע"ב), ומפרשים שעל ידי ריבוי הזהב של ביות הים נעשה כדכתיב (דברים א' א') ודי זהב. וקשה אם כן מה התפארותו של הקב"ה שנתן לנו תורי זהב למכשול ח"ו. גם יש לדקדק אמר עד שהמלך, ולא אמר עד שהדוד במסיבו כמו שתיארו לפני זה ולאחר זה בשם דודי.

אך משהבנת דודי שנתן לנו תורי זהב ביות הים, כיון שבא ע"י מכשול בעשיית העגל

עברי כדאיתא במדרש (ספרי דברים ט"ו ט"ו), לא יהיה למכשול. אך כל זה אם עבודתינו לאלוקינו בשמחה וטוב לב, ויקרא הקב"ה דודינו ויצאנו מן פרעה לחירות עולם אז שייך הענקה כדכתיב (דברים ט"ו י"ג) בשלחך אותו חפשי, לא תשלחנו ריקם, אך בשעת קבלת התורה היה באונס (כשבת פ"ח ע"א), ואנחנו כעבדים למלך הקב"ה, נמצא היה כאילו פרעה מכר עבדיו להקב"ה ואז אין מעניקים במכירה, ועל ידי זה היה ביות הים שלא כדון ונכשלו בו, והיינו עד שהמלך דייקא במסיבו וכו'.

ונ"ל היינו טעמא דשיעור הענקה ילפינן גזירה שוה ריקם ריקם מככור, מה להלן ה' סלעים אף כאן ה' סלעים מכל מין ומין (קידושין י"ז ע"א). משום דבמכות בכורות זכו לביזת מצרים

וי"ל כשם שביזת מצרים שהיה בשכר העבודה לא יצאה ממנו מכשילה, כך ביזת הים שהיתה מדין הענקה עבד

רק בשמחה "דורה" שיעבודתנו בשמחה, הביזה מדין הענקה, כמתן תורה שקבלו באונס היה כמכירה שאין לו הענקה

ת. עיין ה' נדרים מ"ט ע"א (ע"ג א') ד"ה הנודר. א. המשך המאמרים מספר תורת משה. ב. עיין ילקוט רמז ר"ח. ג. עיין דרושים ואגדות רכ"ב ב' ד"ה ולפע"ד. ד. ע"ע לעיל שבת הגדול דרוש כח (ד"ג ב') ד"ה ה', ובמצויין בדרושים ואגדות שם.

שהוא שכר עבדו להענקה, על כ' דש **ואמרתי** בסימ העיר קריאה של פסח פסל כמדברא דיני קנין. משן נקנין במשיכה ככספא, קידושי קנין בקדשים כמדברא, קרקע יקנה בפסלה, ו הגר (ב"ב מ"ב ע' היינו שילוח ו כשיעור פדיון והיני

בסדר קריאה של פסח נדמו כל דיני קנין

אם תמצאו : שחולת איתא בילקוט י לא חולי מעיים עיניים, אלא חו (שם א' ג') על בעולם שאמר י איזה אומה שי ועזריה. ויש לו בריש הספר דו כדכתיב (שם ב חולת אהבה א

חולת אהבה על מות, למה לא דרשו כן בפסוק ופדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני

לעתיד הקב"ה מקרר חמה על אר"ה ולא שפסם במים, שלא יאמרו כטיטוס שאין כחו רק במים

שיעור הענקה ה' סלעים ילפינן מגז"ש מככור, כ' בתכח בכותח וכו' לשכר עבודה נוסם לביזת הים שהוא מדין הענקה

ה. "פסל" מלשו וגלינו מארצנו ו'

העולם וליתן להם מצות טובה ומקדיר עליהם חמה כבתקופת תמוז ע"ש. ויש להבין למה דוקא הקדרת חמה ולא זרם מים וגם שארי דברים. וי"ל משום דידוע דברי טיטוס (גיטין ג"ו ע"ב) כמדומה שאין כחו אלא במים, בהם הביא מבול, במ הטביע המצריים, במ נשפט עם סיסרא. ולכן אילו הביא עליהם זרם מטר היה עולה במחשבתם כמו טיטוס הרשע כי האמינו שכחו במים גדול, אמנם במה שמתנגד למים לא יאמינו בה, לכן בודק אותם בקדירות חמה בתקופת תמוז וא"ש.

שהוא שכר עבודה ומשם זכו לביות הים להענקה, על כן ילפינן הענקה מבכור דשייכי להדדי.

ואמרתי בסימן שנתנו חז"ל פרק בני העיר (מגילה ל"א ע"א) בסדר קריאה של פסח משך תורא קדש בכספא פסל במדברא שלח בוכרא, נרמזו כל דיני קנין. משך תורא, כל המטלטלין נקנין במשיכה (קידושין כ"ו ע"א), קדש בכספא, קידושי אשה (שם ב' ע"א), וכן קנין בקדשים (שם כ"ח ע"ב), ופסל במדברא, קרקע הפקר כמדבר ונכסי הגר יקנה בפסלה, היינו חוקה עורך בנכסי הגר (ב"ב מ"ב ע"א) וכדומה, שלח בוכרא, היינו שילוח עבד חפשי מעניקים לו כשיעור פדיון בכור (קידושין י"ז ע"א), והיינו שלח בוכרא.

בסדר קריאה של פסח נרמזו כל דיני קנין

הנה ציפייתנו לישועת ה' ושכלל עירו, אפשר שכוונתנו היא לטובתנו מפני מיעוט פרנסתנו בגלות הזה, או מיעוט שכלינו, כמאמר חז"ל (מגילה י"ב ע"ב) מיום גלינו מארצנו וכו' ויל לגבי עמון ומואב וכו', ואין לנו מנהל ומנהיג מלך וכהן גדול וסנהדרין. אך כאשר אנו רואים שישראל מוסרים נפשם על קדושתו, אם כן אין האהבה כי אם לשמו, דמשום תאות העולם הזה לא היו מוסרים עצמם להריגה, שאין אחר המיתה כלום, ועל כרחך אהבתנו בוערת בלכנו.

אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני (שה"ש ה' ח'). איתא בילקוט שיר השירים (רמז תקפ"ח) לא חולי מעיים ולא חולי ראש ולא חולי עיניים, אלא חולת אהבה על מות שנאמר (שם א' ג') עלמות אהבוך, איזה אומה בעולם שאמר לה הקב"ה רדו לים וירדה, איזה אומה שירדה לאש כחנניה מישאל ועזריה. ויש לדקדק דלמה לא דרשו כך בריש הספר דכתיב גם כן חולת אהבה, כדכתיב (שם ב' ה') רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, שאינה חולי ראש וכו'.

חולת אהבה על מות, למה לא דרשו כן בפסוק רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני

והנה כבר הקדמנו כי מהמסירה אל המים אין ראייה כל כך, כי מייחסים לו יתברך כח המים, אך מהמסירה אל האש אחר כך שהוא כח מתנגדי, בו יובחן גודל האמונה ורב האהבה. וזהו לא חולי מעיים שהוא

וי"ל בהבין מאמר חז"ל (ע"ו ג' ע"א) עתיד הקב"ה לנסות אומות

לעתיד הקב"ה מקדיר חמה על א"י ולא שפוטם במים, שלא יאמרו כשיטוס שאין כחו רק במים

יעור הענקה י"ל שלמים ילפינן מ"ש מבכור, כי מכת בכורות י"ל לשכר יבורה ומשם ביות הים והוא מדין ענקה

ה. "פסל" מלשון הציבה. ו. ז"ל הש"ס שם: "אמרו לו (לאחשוורוש) מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות, ויל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה (כ"ן הושב על שמדיו)".

ישראל מוסרים נפשם על קידוש ה' סימן שהאבה רק לשמו, כי אין אחר המיתה כלום

טמסירה נפש מ"ש מוכח גודל אהבתו לה, כי מייחסים במים אין ראייה כל כך כי מייחסים לו כח המים

71א תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף: כזממין בליסתהון, דלא

היבמא דלא עדי סוסיא דזממא בליסתיה, וכמה יאי קדלהון לסוכרא ניר פקודי, ויהי עלויהון פנירא על קדל תורה שהוא חריש בחקלא ומפגנס יתיה וית מריה: יא פבן אתאמר למשה, סק לקיעא ואתין לך ית תרון לוחי אבניו חציבין מספיר בוכסי יקרי, בהיקון פדהב טב, מסדרן בשטיו, פתיבן פאצבעי, גליף בהון עשרתי דבריאי, ויקיון

רש"י

נפתילי זהב של ציזת היס: (יא) תורי זהב נעשה פך נמלכנו אני ומת דיני לפני נא פרעה ק, שאשיאנו וחמוק את לנו לדוץ אמרין עם כל שנת גנוי אולרותיו, כדי שנעשה לך תורי קשטי הזהב: עם נקודות הכסף. שהיה ציך כנר שהולחם ממנרים, שגדולה הימה ציזת היס מציזת מנרים ר

שפתי חכמים

קדקשיא ליה מה נעשה. לכן פירש נמלכנו אני ובית דיני וכו': ר פירוש כשם שיש הפרש בין כסף לזהב, כך יש שבה ממון היס מכיות מצרים, לא שביזת מצרים היה כסף וביזת היס זהב, אלא שביזת היס גדולה מכיות מצרים כהפרש זהב מכסף, וכן כתב הכ"ר:

(שהש"ר א יא): נקודות. כלי כסף מנוקדים ומלויירים בחצרות וכוונס:

מצודת דוד

בחרוזי מרגליות ואבני יקר. והנמשל הוא לומר ראויה את והגונה להשפיע לך טובה מרובה: (יא) תורי זהב נעשה פך. וכמו שראויה את לקשטים, כן אעשה לך קשטים מתורי זהב ובהם נקודות נקודות מכסף. והוא תכשיט מפואר ביותר. והנמשל הוא לומר כמו שאת ראויים לטובה כן אשפיע לך:

מצודת ציון

(יא) נעשה. פעמים דרך היחיד לדבר כלשון רבים לתפארת:

אבן עזרא

הקשורים מהאבנים היקרות, ואין לו חבר. ויש אומרים כי וארוזים במרכולתך (יחזקאל כו כד) כמותו ויתחלף האלף בחי"ת, וזה איננו נכון, כי לא יתחלפו כלשון הקודש חרץ מאותיות יהו"א לכדם: (יא) נקודות הכסף. שיהיו בצורות התורים נקודות הכסף שהוא לבן:

ספורנו

פך. עם תשלומי כל נקודות הכסף:

ראשון לציון

נעשה לומר כי המעשה הזה לא כבר עבר, אלא תמיד הוא עושה אותו בכל דור ודור. ולרמוז גם כן על בית עולמים שיבנה בימינו, כי אדרבה זה חסדו אשר יתחסד עמנו. ולפירוש הבי' גם כן תתישב, על דרך אומרים ז"ל על פסוק ויקחו לי תרומה, שאדרבה הם הלוקחים, שכל מי שנתן הכסף לבנין בית המקדש נתברך ומצא בממונו יותר משיעורו, הנה זה בא לתת ונמצא מקבל. וכנגד קבלת התורה שאמרה נעשה ונשמע, אמר זה היה אמת אם הייתם מקיימים מוצא

מדרשי חז"ל

(יא) תורי זהב. זו התורה, זה הכתב והכתובים, זו ביזת היס. עם נקודות הכסף זו ביזת מצרים. זה המשכן, כמו שנאמר ואת הקרשים תצפה זהב, עם נקודות הכסף כמו שנאמר וזי העמודים וחשוקיהם כסף. רבי ברכיה אומר: תורי זהב זה הארון, כמו שנאמר וצפית אותו זהב טהור, עם נקודות הכסף אלו שני העמודים לפניו שהיו של כסף. (שם)

עם נקודות הכסף. ר' אבא בר כהנא אמר: אלו האותיות

יתיר מן פספא דמוזיק שבע זמנין שבועא דקסום ענינין דמתפרשין יב ועוד דהיה משה רבו קמו רשיעי דרא ההוא להון שום ביש בעלקמא פגודא ר

(יג) עד שהמלך במסבו. נעוד המלך על השלחן מסנח

מצודת צ

(יב) עד. בעוד. וכן עד היותי במסבו. דרכו היה להסב ולהג האכילה: נרד"י. מי

ספורנו

(יב) עד שהמלך במסבו. מסב בני ושאר נפלאותיו: נרד"י נתן ריחו. טוב. והנה עתה יג צרור המר דו

שפתכם אשר לא כן היה, אלא כאומרים ז"ל עלובה כלה וכ שהמלך במסיבו וגו'. וכנגד שעלו מן היס ואמרו שירה, א שעלו מן היס והיו שלימים בג על פסוק ויסע משה וגו', שהס אמר צרור המור וגו', ואמרו ז"ל המור, אשה נותנת אותו בין ע הוא נופל, פירוש בכל מקום שיו

שכתורה, רבי אחא אמר: אלו התי השרטוט. ד"א נקודות הכסף זה שיר ומלה מסימה. (ש

(יב) עד שהמלך וגו'. אמר עולא: בתוך חופתה, מאי קרא עד שה ריחו, אמר רבא ואף על פי כן, דכתיב נתן ולא כתיב הסריח.

עד שהמלך וגו'. רבי ביקש מר' האשכול שבכרמו, ועודנו היה רחוק שור, אמר ליה רבי, האין השור הזו ליה ר' פרידה, השור הזה שאתה רוא עלי, עד שהמלך במסבו נרד"י נתן ריו ואתה הנך בקשיותך, מיד נבלע אות פאה פ"ז ה"ג).

עד שהמלך וגו'. עד שהקב"ה במסב ריח טוב לפני הר סיני ואמרו כל

← יתיר מן פספא דמוקק אב עד-שתמלך במסבו נרדי נתן ריחו: שבע זמנין שבקא,

דסכום ענינין דמתפרשין בהון ארבעין ותשע אפין, ואתנגון על ידך לעמא בית ישראל: יב ועוד דהנה משה רבהון פרקיעא לקבלא ית תרין לוחי אבניא, ואורייתא ותפקידתא קמו רשיעי דרא ההוא ועבדו עגל דדהב, ועירבבין דביניהון ואסריאו עובדיהון, ונפק להון שום ביש בעלמא, דמקדמת דנא הנה ריחיהון נרדי בעלמא, ובתר פן סריאו פנרדא ריחיה ביש לחדא, ונתת מכתש סגירו על פסרהון:

רשי"י

(יב) עד שהמלך במסבו. משינה נכסת ישראל ואומרת כל זה אמת, טוטה גמלתי ואני גמלתיך רעה, כי צעוד המלך על השלמן מסנת חופתו: נרדי נתן ריחו. מילוף להנאש, צעוד שהשכינה צמי קלקלתי

מצודת ציון

(יב) עד. בעוד. וכן עד היותי על אדמתי (וינה ד ט): במסבו. דרכו היה להסב ולהשען על המטות בשעת האכילה: נרדי. מין בושם:

מצודת דוד

(יב) עד שהמלך במסבו. כאילו החשוקה תשלח אמריה לאמר לו, הנה בעוד היות המלך נשען במסבו בגמר הסעודה, ואז הדרך להביא לפניו המוגמר

אבן עזרא

(יב) במסבו. כמו מקום מעולה ונכבד כמו ובמסבי ירושלים, והקרוב אלי שהוא המקום שיש בו מסיבה לשחת כמנהג שותי היין: נרדי. בושם כמין כרכום:

מפורנו

(יב) עד שהמלך במסבו. מסב בינותינו בעמוד אש וענן ושאר נפלאותיו: נרדי נתן ריחו. היו מעשי נותנים ריח טוב. והנה עתה יגן צרור המר דודי פ"י. את אצלי לראש

ראשון לציון

שפתכם אשר לא כן היה, אלא תוך חופתה ונתנה, כאומרם ז"ל עלובה כלה וכו', וזה שאמר עד שהמלך במסיכו וגו'. וכנגד זמן הג' שהוא עת שעלו מן הים ואמרו שירה, אמר צרור המור וגו', שעלו מן הים והיו שלימים כלי עון, כאומרם ז"ל על פסוק ויטע משה וגו', שהסיען מעונותיהם, לזה אמר צרור המור וגו', ואמרו ז"ל מה דרכו של צרור המור, אשה נותנת אותו בין שדיה כשהיא עומדת הוא נופל, פירוש בכל מקום שיהיה מצוי הוא ליפול

מדרשי חז"ל

שבתורה, רבי אחא אמר: אלו התיבות, ויש אומרים זה השרטוט. ד"א נקודות הכסף זה שיר השירים, מלה חתומה ומלה מסיימה. (שם).

(יב) עד שהמלך וגו'. אמר עולא: עלובה כלה שמונה בתוך חופתה, מאי קרא עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו, אמר רבא ואף על פי כן, עדיין חביבותיה גבן, דכתיב נתן ולא כתיב הסריח. (שבת פח:).

עד שהמלך וגו'. רבי ביקש מר' פרידה להראות לו האשכול שבכרמו, ועורנו היה רחוק ממנו נראה לו כמין שור, אמר ליה רבי, האין השור הזה מחבל כרמן, אמר ליה ר' פרידה, השור הזה שאתה רואה הוא האשכול, קרא עליו, עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו, בית המקדש חרב ואתה הנך בקשיותך, מיד נבלע אותו האשכול. (ירושלמי פאה פ"ז ה"ג).

עד שהמלך וגו'. עד שהקב"ה במסבו ברקיע נתנו ישראל ריח טוב לפני הר סיני ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה

דלא
מבא
ויהי
יא
יקרי
יקרין

לכנו אני
בין כסף
דים, לא
ב, אלא
ב מכסף,

מן רבים

מו שאת

נקדות

הר, אלא
זה גם כן
זה חסדו
ישב, על
שאדרכה
המקדש
בא לתת
ה נעשה
ים מוצא

זו ביות
משכן, כמו
הכסף כמו
יה אומר:
הב טהור,
של כסף.

ה האותיות

ילקוט שמעוני

מדרש על תורה נביאים וכתובים

המנוקד והמבואר

הלא הוא הספר הגדול והיקר שלקט וחבר הרב רבינו שמעון זצ"ל
ראש הדרשנים מק"ק פראנקפורט דמיין

לא הניח דבר גדול ודבר קטן, ספרא, ספרי, מכילתא פסיקתא, מדרש רבה,
מדרש תנחומא, מדרש אבכיר, מדרש שוחר טוב, פרקי דרבי אליעזר, תנא
דבי אליהו, סדר עולם, ושאר מדרשים, משנה וגמרא, אגדות בבלי וירושלמי,
אשר לא שם אותם בילקוטו

שמות

חלק ראשון

שמות – יתרו

יצא לאור לראשונה בשנת רפ"א, ועתה יוצא לאור בסדר חדש באותיות מאירות
עינים, מנוקד ומפוסק, עם מראי מקומות ותיקונים רבים, עם ביאור משולב למען
ירוץ הקורא בו

כתוספת

פירוש זית רענן, מקורות וציורים, מוסף הילקוט, ילקוט מפרשים

יוצא לאור ע"י

הרב רפאל חיים בהרה"ג רבי משה ברוך זצ"ל לויין

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תש"ם לפ"ק

24

משאלין אותן, וכך היה אומר תן לי חפץ פלוני, והיה אומר להם, מל לך זה ואחר פויצא בו.

שיב וינצלו את מצרים. דוינצלו משמע שהריקו את מצרים מכל והרי הע"ז שלהם היה אסור בהנאה ולזה קאמר ד-מגיד שהעבדה זרה שלהם נתכה וקבלה וחזרת לכתחלה. להתירא הראשון. וסבר כמ"ד דע"ז שנשתברה מאליה מותרת ראה ע"ז מא, ב.

שיב וינצלו שפנות הים גדולה מפות מצרים, שפאמר (יחזקאל טו, ז) "ותרבי ותגדלי ותבאי בערי עריים". "ערי" זו בנות מצרים, "עריים זו בנות הים", ד"עדים" נוטריקון עד ים שלל של הים, ד"עד" הוא לשון שלל כמו (בראשית מט, כז) "כבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל". (תהלים סח, יד) "פנפי יונה נחפה בכסף" זו בנות מצרים. "ואברותיה בירקרק חרוץ" זו בנות הים, (שה"ש א, יא) "תורי זהב נעשה לך" זו בנות הים. "עם נקדות הכסף", זו בנות מצרים. L

שיב וישאלום. מלמד שהשאלום בעל כרחם. אכא דאמרי, בעל פרתיהו דמצרים, דכתוב (תהלים סח, יג) "וננת בית תחלק שלל", ישראל השכנים של המצרים חלקת שלל, ומדקרי "שלל" משמע שהשאלום בעל כרחם, וכדלעיל אות שיא בדברי ר' אליעזר דעל ידי שאמר לו שמונח במקום פלוני היה נוחן לו שלא מדעתו. ואכא דאמרי, בעל פרתיהו דישראל, משום מרחא כדלעיל שם בדברי ר' נתן דגם מה שלא שאלו היו משאלין להם כדי להטריחם במשוי הדרך. וינצלו את מצרים. אמר ר' אסי שעשאוהו במצולה כמו מצולת ים כלומר בתוך התהום שאין בה דגים. דאין מצוים דגים אלא על שפת הים היכא דאיכא מזון, דהיינו שריקנו את המצרים מכל ממונם דוינצלו תרגומו ורוקינו. ר' שמעון בן לקיש אמר, במצודה שאין בה דגן. דרך צידי עופות לזרוק דגן תחת מצודות כדי שיבואו עופות ונלכדין וכשאין בו דגן אין עוף פונה עליהם כך ריקנו המצרים מכל ממונם, ודורש וינצלו לשון מצודה.

(כתוב ברמז ק"י חיי שרה אות קמח ראה במוסף הילקוט כאן. וברמז קנ"ד), סוף פרשת ריגש אות עה מפסחים קיט, א, כהמאמר כאן בחוספת שהכסף היה מונח עד רחבעם בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם וכו'.

פסוק לידע

שמועוני בני ישראל מרעמסם סבתה. מרעמסם לסבות מהלך ארבעים פרסה וברשיי עה"ת כאן מאה ועשרים מיל היו (דהיינו שלושים פרסה

מקורות וציונים

שיב. מכלתא כאן פי"ג, תנחומא כאן ת. שיג. מכלתא כאן פי"ג, תנחומא שם, ספרי ראה פי" קט, במד"ר י"כ. שהש"ר אי"א, ונראה סוטה יא, ב. ילקוט בשלח אות קפב. שי"ד. ברכות ט, ב, פסחים קיט, א, הובא ילקוט ריגש אות עה וראה לעיל אות שיא. שטו. מכלתא כאן רפי"ד תנחומא כאן שהמהלך ארבעים פרסה, תניי כאן שהמהלך מאה ושלשים מיל, ורשיי עה"ת כאן מאה ועשרים מיל, מד"ת קו הובא בילקוט ר"פ מסעי סוף רמז חשפו והמשך המאמר להלן אות שיז וראה הגר"א במכלתא שם, ילקוט יתרו אות קז.

מוסף ילקוט

פסוק לו. ויסעו בני ישראל מרעמסם סבתה כשש טאות א"ף רג"ל. ילקוט שמות רמז קסב אות ג. רמז קסו אות צו. ונראה אות עא. כי תשא אות ז. פנחס פרק בו רמז חשעג: כשיצאו ישראל ממצרים מסרן למשה במנון, דכתיב: "יודבר

ילקוט מפרשים

שיב. פרשת דרכים סד.

זית רענן

שיב. מגיד שעבודה זרה שלהם נתכה, דאם לא כן היו אסורין ליקח העבודה זרה וצריך לומר דסבירא ליה כמאן דאמר עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת, עין בע"ז פרק ג/.

פְּלִטְרִיהוֹן וְחִפְיָא אֶפְלִטְלוּ מִן מַדְעֵהוֹן וְכַנְשָׁתָא מִפְּלָנָא עֲדָאָה מִן שְׁמַיָא:

וְחִפְיָא אֶפְלִטְלוּ מִן מַדְעֵהוֹן וְכַנְשָׁתָא מִפְּלָנָא עֲדָאָה מִן שְׁמַיָא:

וְחִפְיָא אֶפְלִטְלוּ מִן מַדְעֵהוֹן וְכַנְשָׁתָא מִפְּלָנָא עֲדָאָה מִן שְׁמַיָא:

יד אין אהון רשיעיא שכבין בני קלקלתא כנשתא דישראל דדמא ליונתא מטלא בעני רש"י

(יד) אם תשכבון בין שפתים וגו'. כל זה האומר יאמר להם, אם אחס שכנתם בין תחומיכם והמענתם בתענוגים, זאת יונתי כנסייתי כנפיה נחפה בכסף. ומהו הכסף והחרוז, כפרש שדי וגו'. כשפרש הקב"ה לפניו מורמו אשר המלכים

מצודת ציון

55. ענין כיוון: יד) שפתים. הוא מקום עריכת ומושב הקדרות. כמו שפת הסיר (יחזקאל כד ז): נחפה. מכוסה: ואברותיה. כנפיה. כמו אבר כיונה (לעיל נה ז): בירקרק. גזון ירוק:

מצודת דוד

(יד) אם תשכבון. רוצה לומר אף אם מצרות תהיו חשובים וכעורים כשוכב בין מקום שפיתת הקדרות: כנפי יונה. מכל מקום תהיו נאים כמו כנפי יונה הנראה כמחופה בכסף וכוהב משובח הנוטה מעט לגזון הירוק. רוצה לומר סוף הדבר לגאולה שלימה ורב טוב:

אבן עזרא

שנשאר בירושלם שלא יצאה למלחמה תחלק שלל אף כי היוצאת: יד) אם, בין שפתים. כמו שפוח הסיר (מ"ב ד לח), שהוא כעין שחרות, והטעם לא

רד"ק

בית. היא עדת ישראל, ונויהם תחלק שלל האויבים. ה' יתן ויקיים דבריהם. וזכר הנשים כי אינן יוצאות למלחמה ומנחמות האנשים כדברים טובים וחומים: יד) אם. גם זה מדברי הנשים, או דברי המשורר כנגד ישראל, והוא הנכון: שפתים. ושפתי הסירים נקראו כן, לפי ששופתים עליהם קדירות. אמר אם

מדרשי חז"ל

(יד) אם תשכבון בין שפתים וגו'. רבה בב"ה היה קאזל כשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך, אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך, אמרי לי בריך כל היכא דמברכת לרחמנא מברכת, מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דהבא ומאי שנא יונה, דמתילי כנסת ישראל ליונה, דכתיב: כנפי יונה נחפה בכסף, וכו', מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות. (ברכות נג:). אמר רב ינאי: תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים. מאי היא, אמר אביי: שלא יפוח בהם. רבא אמר: שלא ישן בהם. ואמאי קרי ליה בעל כנפים. שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק, ראהו קסדרו אחד וכו', א"ל מה זה בידך א"ל כנפי יונה, פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה, לפיכך קוראין אותו אלישע בעל כנפים. ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות, משום דאמתלי כנסת ישראל ליונה,

שנאמר: כנפי יונה נחפה בכסף, מה יונה כנפיה מגינות עליה, אף ישראל מצות מגינות עליהן. (שבת מט.). בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים, כשעה שהולכות לשאוב מים הקב"ה מזמן להם דגים קטנים בכדיהם, ושואבות מחצה מים ומחצה דגים, ובאות ושופתות שתי קדרות אחת של המים ואחת של דגים, ומאכילות אצל בעליהן כשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ותשכבון בין שפתים וגו', בשכר תשכבון בין שפתים, זכו ישראל לביות מצרים שנא' כנפי יונה נחפה בכסף. (סוטה יא:). מנין שביזת הים גדולה מביות מצרים, שנאמר: ותרכי ותגדלי ותבואי "בערתי" זה בות מצרים. "עריים" זו בות הים. ואומר כנפי יונה נחפה בכסף זו ביות מצרים. "ואברותיה בירקרק חרוץ" זה בות הים. "תורי זהב נעשה לך" זה בות הים. "עם נקדרות הכסף" זו בות מצרים. (ילקוט"ש).

עליוהו
ומפרין
אלהא
וכנשתא
את
יא חיתך
אתקנתא
ים משה
למלו מן
וגדעו את
תקנו הכל:
ימר מאמר
ים הכנים,
ה ידודון
אל, וכנסת
מו שנאמר
גו ים):
הו ונלאיתי
יא חיתך.
ומבשרות.
יון. מלשון
היו נדודים
המבשרות,
בשיריהן:
ש שתגביר
דון ידודון
ים יברחו
ה הקהלה
וכרו ועניים
נימין רבים
מן הנשים
ירושלים:
דאל: זנת
כאן, אלא
גבריא לא
שם)

חרוץ: טו בְּפִרְשׁ שְׂדֵי מַלְכִים פֶּה תִשְׁלַג
בְּצִלְמוֹן: טז הַר־אֱלֹהִים הַר־בְּשֵׁן הַר גְּבוּנִים

יְקַרֵּא מִפְּלִגָּא בְּנֵחַ
מִצְרָאִי סִימָא דְזִיקָק
וְטַסְפְּרִיקָא מְלִין אוֹבְרִיזִין
סִינִין: טו פֶּד פְּרַסַת

אֲדַהָא עַל יִמָּא פְּצִלוּ שְׂדֵי אִמְאָד מְלִכִין וְאִמְטוּלְתָה עֵנַן גִּיהֶנֶם הַיָּד תִּלְגָּא פְּצֵא יְתָה
מִטּוּלָא רְמוּתָא: טו טוֹר מוֹרְיָה אֲתֵר דִּי פְּלָחוּ אֲבָהֶת עֲלֵמָא קָדָם יְיָ אֲתַבְחַר לְבַנְיָן בֵּית
מִקְדָּשָׁא וְטוֹר סִינֵי לְמוֹתְבִית אוֹרְיָתָא טוֹר מִתְּנָן טוֹר תְּבוֹר וְכַרְמֵל אֲתַפְסִילוּ אֲתַעְבֵּד לְהוֹן

רש"י

הכסף. וירקרק הסרון הוא הזהב אשר יוצא מארץ
המזילה ומארץ כוש וזה טוב מאד מאד, לא הוא
ירוק ולא הוא אדום ולכן קראו ירקרק, כמו (ויקרא
יג מג) לכן אלמדס שאינו לא לכן ולא אדום, ולכן
נכפל ירקרק, אלמדס: (טו) בפרש. לשון ופרשו את
שמלה (דברים כג י), צוררין את הדבר כשמלה

מצודת דוד

מצודת ציון

(טו) בפרש. אז כאשר יפרוש שדי לגרש העובדי
כוכבים מארץ ישראל: בה. בהארץ ההיא תתלכן
כשלג אתה העדה היושבת בגולה: (טו) הר אלהים
וגו'. הר סיני אשר ירד עליו אלהים הוא לכם הר
בשן, רוצה לומר כמו שהר בשן הוא דשן ושמן
ומקום מרעה, כן הוא לכם הר סיני, כי זכות התורה
שקבלתם שמה היא הרועה אתכם ומגין עליכם: הר גבנונים וגו'. הר בית ה' שהוא מקטני ההרים הוא לכם הר
בשן, כי זכות המקדש עומדת לכם ורועה אתכם כהר בשן שהוא מקום מרעה:

אבן עזרא

עין הזהב, וכמו ונהפכו כל פנים לירקון (ירמיה ל ו),
והטעם מהרה תתנער מן השחרות ויראה הלוכך:
(טו) בפרש. טעם שדי כמו מנצח, כאשר פירש
הנגיד. ומלכים הם מלכי ארץ ובה שב אל חיתך

רד"ק

המתואר ומשפטו בהפך: (טו) בפרש. ענין שיטוח,
לומר שהכה בהם האל והנה כולם פגרים מתים על
הארץ מלכים ושרים. וטעם בה בירושלים: תשלג
בצלמון. אז בפרש שדי המלכים התלכן כשלג העדה
שהיתה בחשך. תשלג פועל עומד, ואפשר שהוא
פועל יוצא והתיי' כנגד האל: בצלמון, בחושך, כמו
צלמות: (טז) הר. הר אלהים הוא הר סיני, אף על פי
שהוא במדבר ומקום חרב וציה והוא הר שפל, הוא
הר משובח כי שכן עליו הכבוד: הר בשן, בעבור

מדרשי חז"ל

(טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. אמר
רב חמא בר חנינא: כל הקורא ק"ש ומדקדק
באותיותיה מצניין לו גיהנם, שנאמר: בפרש שדי
מלכים בה תשלג בצלמון, אל תקרי בפרש אלא
בפרש, אל תקרי בצלמון אלא בצלמות. (ברכות טו.).
(טז) הר אלהים הר בשן וגו'. ששה שמות נקראו
לו, הר אלהים, הר בשן, הר חמד, הר חורב, הר סיני,
הר גבנון. הר שפסל כל ההרים כד"א: או גיבן או דק. (תנחומא).

גִּבְבָא הַיָּד טוֹר פֶּ
יִאֲמַר אֱלֹהָא לְמָה:
טַפְזִין מוֹרְיָא לִית ר
לְמִתָּן אוֹרְיָתָא עַל ט
גִּיּוּתָנִין מִבְּסִרְנָא
טוֹר סִינֵי דְמִכִּיד חו
לְעֵלְמָא: יח אֲרִיתִיכִין

גבוה קרוי גב: (יז) צמה
כל זה מוסב על ה' י
למה תלדון הרים גב
ההרים גבנונים הגבוהים
חמד אלהים לשבתו, לב
הצמח. אף הוא לנצח
עולם, משנחמד לשבתו
אמר. ראייתו ניסודו של

מצו
(יז) תרצדון. כמו תרקדון:
אלפי יהודה (זכריה יב ה):

בידכם: (יח) רכב אלהים

ככה הוא: (יז) צמה ח
גבנונים, וזה הטעם ו
שפתים (פסוק יד), והטו
אתה הר שחמדו המלא

(יז) צמה תרצדון. יש כ
כלומר מה תשבחו עצמ
כנגד ההר שחמד אלהים
בית המקדש, בו יראה
הארץ שלטה בהם יד ה

(יז) צמה תרצדון הרים ו
דכתיב: למה תרצדון
ואמרה להם למה תרצו ד'
אצל סיני, כתיב הכא: גבנו
וכו'. (

(יח) רכב אלהים רבתיים
אי תימא מעין יממא,
שלו ושט בשמונה עשרה
רכב אלהים רבותים אלפי
ואי תימא יושב ושומע שי
שירה